

τ' ανάβλεμμα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΡΑΦΗΝΑΣ

ΦΥΛΛΟ 48^ο - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2025

Λυκειάδα της
δεκαετίας του '30

✿ **Ανάβλεμμα:**
κοίταγμα ψηλά, κοίταγμα ξανά,
με άλλη ματιά, με άλλη θεώρηση

✿ **Είναι τ' ανάβλεμμά του πιο σκληρό**
κι' από το πυρό μαχαίρι του
Κ. Παλαμάς

✿ **Με λάβωσε σα σαϊτιά**
κυρά τ' ανάβλεμμά σου

✿ **Κι' η κόρη με τ' ανάβλεμμα**
σέρνει τα παλικάρια
Δημοτικό (της αγάπης)

καλώς ανταμωθήκαμεν...

Φίλες και φίλοι,

Είναι ιδιαίτερη τιμή για "τ'ανάβλεμμα" να φιλοξενεί στις σελίδες του ιστορικά ντοκουμέντα που προέρχονται από έρευνα και μελέτη. Τέτοια κείμενα και το φωτογραφικό υλικό τους προκαλούν συγκίνηση και δέος. Και αυτό το περιοδικό έχει ιστορικές αφηγήσεις, κειμήλια λυκειακά και μνημειακά στιγμιότυπα.

Με την αφήγησή της, **Λυκειάδα του '30** μάς παραπέμπει στους **Ολυμπιακούς Αγώνες** της εποχής της, που το Λύκειο των Ελληνίδων στήριξε και συνεχίζει να στηρίζει και να λαμπρύνει ως σήμερα. **Το Ελληνικό Κοιμητήριο στη Σερβία** θυμίζει ένδοξες εποχές και αποδίδει φόρο τιμής σε Έλληνες ήρωες. **Η συνάντηση με τον Γρηγόρη Λαμπράκη** στους αγώνες της Κωνσταντινούπολης είναι μια σπάνια μαρτυρία για τον μεγάλο αγωνιστή, γιατρό, αθλητή, που η μορφή του πάντα συγκινεί. Το όνομα της προσφυγικής πατρίδας της Ραφήνας, της **Τρίγλιας, στο "μπλοκ 15"** του στρατοπέδου Χαϊδαρίου είναι μια αποκάλυψη για την ιστορία του τόπου μας.

Τα λαογραφικά θέματα έχουν κύρια θέση σε κάθε "ανάβλεμμα". Τα **Πασχαλόγιορτα** είναι επίκαιρα και γιορταστικά. **Η Αθήνα μέσα από τραγούδια**, μας αφήνει να σιγοψιθυρίσουμε νοσταλγικές μελωδίες. **Το κέντημα του τσεβρέ** είναι μια χρήσιμη γνώση για τα υπέροχα αυτά μικρασιάτικα και θρακιώτικα έργα της κεντρικής τέχνης. **Ο Αγέρανός**, χορός της Πάρου και η περίτεχνη **Παριανή φορεσιά**, μάς χαρίζουν κομμάτια από τη χορευτική και ενδυματολογική παράδοση του νησιού.

Το "θρυλικό" **ταξίδι του ΛΕΡ στην αγιοτόκο Καππαδοκία** ξαναζούμε όλοι σ' αυτό "τ' ανάβλεμμα" με περιγραφική αφήγηση και το εμπνευσμένο έμμετρο **Καππαδοκικό χρονικό**. Θύμηση δυνατή το ταξίδι, **θύμψες και για τη Ραφήνα** μάς φέρνει παλιός Ραφηνιώτης.

Υπάρχουν ακόμα, όπως πάντα, οι πάμπολλες **εκδηλώσεις του ΛΕΡ** και κάποιοι στίχοι φίλων του. Σ' αυτό το τεύχος γράφτηκε και ο θλιβερός αποχαιρετισμός στην ταμία του ΛΕΡ, που ξαφνικά έφυγε πρόσφατα, για πάντα, από κοντά μας.

Οι μικροί μας φίλοι θα ξεναγηθούν στο **Μουσείο Νεότερου Πολιτισμού**, για να διασκεδάσουν, όπως παλιά.

"Τ' ανάβλεμμα" για μια ακόμη φορά είναι στα χέρια σας, με ποικίλη ύλη, διαχρονικό και αγαπημένο ανάγνωσμα, λυκειακή συντροφιά για πολύ καιρό...

Χριστίνα Παναγιώτου - Δακτυλίδη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

- Το Λύκειο των Ελληνίδων Ραφήνας πάντα ευχαριστεί και ευγνωμονεί τον Ευεργέτη του, Αθανάσιο Μαρτίνο που συνεχίζει να το στηρίζει εδώ και χρόνια. Χάρη στη δική του συμπαράσταση, το ΛτΕ Ραφήνας αναπνέει και επιβιώνει.
- Το ΛΕΡ ευχαριστεί τον Οργανισμό Λιμένος Ραφήνας και τον Διεθνή Αερολιμένα "Ελ. Βενζέλος" για τις νέες χορηγίες τους.
- Ευχαριστίες οφείλει το ΛΕΡ και στον Φοροτεχνικό, Γερβάσιο Παπαδόπουλο, που καλύπτει αφιλοκερδώς τα οικονομικά και φοροτεχνικά του θέματα.
- Πολλές ευχαριστίες στην ΜΚΟ SKYLINE CHARITABLE FOUNDATION και τον επιχειρηματία Γ. Καλαφάτη για την εκ νέου μεγάλη οικονομική προσφορά του στο ΛΕΡ.
- Το ΛτΕ Ραφήνας ευχαριστεί επίσης:**
 - Την Καίτη Σπυροπούλου, επίτιμο μέλος του και την Άννα Κυριακάκη - Συνοδινού, που αφιλοκερδώς διδάσκουν ραπτική και κόσμημα σε μαθήτριες του ΛΕΡ.
 - Τις: Όλγα Χατζή, Κωνσταντίνα Τσακλίδου, Χαρά Μαρκολέφα και Χριστίνα Παναγιώτου για τις δωρεές τους στην Ιματιοθήκη και το Τμήμα Ραπτικής.
 - Πολλά «ευχαριστώ» οφείλει το περιοδικό στην δημοσιογράφο, Ελένη Καμάρα, για την ιδιαίτερη βοήθεια και στήριξη.

- Το ΛΕΡ ενίσχυσαν οικονομικά η Αναστασία Κάλφογλου "εις μνήμην" της ξαδέφης της, Ουρανίας Αθηναίου και του παιδικού της φίλου, Χρήστου Παπαχρήστου.

- «τ' **ανάβλεμμα**», περιοδική έκδοση του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας • Εθνικής Αντιστάσεως 34, Ραφήνα
• τηλ.: 22943 03612 • e-mail: lykeltrafinas@gmail.com

- Επιμέλεια περιοδικού: Χριστίνα Παναγιώτου-Δακτυλίδη
Δημιουργικός σχεδιασμός: Φωτεινή Αλεξιάδου
- Ομάδα σύνταξης: Εύη Γκατσοπούλου, Ελένη Καμάρα, Χριστίνα Παναγιώτου - Δακτυλίδη, Αναστασία Κάλφογλου, Άννα Κυριακάκη - Συνοδινού, Κατερίνα Σιούτα - Παπαδοπούλου, Άννα Ραπτοπούλου - Παπαθανασίου, Πάνος Τσίτσιος.
- Διανέμεται Δωρεάν

Εξώφυλλο: Η Ιωάννα Παλάσχα, μαθήτρια του Λυκείου των Ελληνίδων, με παραδοσιακή φορεσιά (1933).

Ποίημα της Ρεγγίνας Γελαδά Καϊκά, μέλους της χορωδίας του ΛΕΡ

Ώ Φύσι,
πολυμήχανε μῆτερ!!!

Όταν η ματιά μου απλώθηκε
στη καθαρότητα των βουνών με τα χιόνια
όταν η ψυχή μου λικνίστηκε
στην ακύμαντη θάλασσα
όταν η σκέψη μου πέταξε
μ' ένα σμάρι πουλιών στον ορίζοντα
άνοιξε του παράδεισου την πόρτα.

Λύκειο των Ελληνίδων

Γράφει η Εύη Γκατσοπούλου, Πρόεδρος του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφίνας, Εκπαιδευτικός

Ρένα Φούντη, ένα «στολίδι» του ΛΕΡ - θλιβερός αποχαιρετισμός -

Με ανείπωτη θλίψη βιώνουμε τον ξαφνικό χαμό της αγαπημένης μας Ρένας Φούντη, εμείς οι συνεργάτιδες της, οι φίλες της στο Λτ.Ε. Ραφίνας.

Με την απουσία της το Λύκειό μας έγινε φτωχότερο και οι καρδιές μας πονούν από τον αποχωρισμό μας. Υπήρξε ένας πολύτιμος πυλώνας της λειτουργίας μας και της πορείας στο ΛΕΡ. Από το ταμείο και ως μέλος του Προεδρείου ξεχώριζε για τον επαγγελματισμό της, τη συνέπεια, την πραότητα και την αποφασιστικότητά της. Με ηρεμία και ψυχραιμία ανταποκρινόταν σε κάθε υποχρέωση και αναλάμβανε πρωτοβουλίες, που ανέβαζαν ψηλότερα τον φορέα μας.

Διακρινόταν για το αίσθημα της προσφοράς, τον εθελοντισμό και την μετριοφροσύνη της. Στο τμήμα ραπτικής, που δίδασκε αφιλοκεδώς, έδωσε άλλη πνοή, ένωσε πολλά νέα μέλη στην ομάδα. Οι ιδέες της και η εργατικότητα της ώθησαν το τμήμα σε νέες δράσεις, οργάνωνε μπαζάρ με χειροποίητα καλλιτεχνήματα και δημιούργησε ξανά το τμήμα εργαστηρίου ιματισθίκης. Με προσωπική εργασία διαμόρφωσε τον νέο χώρο για τη ραπτική, αναλάμβανε εργασίες για τη βοήθεια των άλλων μελών του συμβουλίου και προσέτρεχε όπου υπήρχε ανάγκη. Η αξία της συνεργασίας και της προσφοράς ήταν έμφυτη ανάγκη για τη Ρένα. Κυρίως με την προσωπικότητά της

και την παρουσία της ενέπνεε τα μέλη της Οικοτεχνίας δημιουργώντας ένα ζεστό κλίμα με στόχο τη δημιουργία και την προσφορά.

Για μένα υπήρξε μια εξαιρετική συνεργάτιδα, που μπορούσα να στηριχτώ, να μοιραστώ ανησυχίες και να λάβω ουσιαστικές συμβουλές. Ήταν όμως και μια φίλη που μπορούσε με την ηρεμία, τον συναισθηματισμό και την οξύνοιά της να δώσει λύσεις, να στηρίξει. Με την αγάπη της γέμιζε την ψυχή και μου έδινε δύναμη.

Για όλες όσες τη γνωρίσαμε και συνεργαστήκαμε μαζί της υπήρξε ένα φωτεινό παράδειγμα αγωνιστικότητας, αισιοδοξίας, δοτικότητας. Έδινε αγόγγυστα και με επιμονή καθημερινές μάχες για την υγεία της και τις αντιμετώπιζε στωικά και με γενναιότητα. Στις προσωπικές δυσκολίες και τα εμπόδια υπήρξε βράχος και διακρινόταν για την ευθύτητα και την ευγένειά της.

Η Ρένα έφυγε νωρίς από τη ζωή. Ίσως αυτή είναι η μοίρα των πολύ καλών ανθρώπων. Έδωσε τις εξετάσεις της στην επίγεια ζωή και πηγαίνει με ελαφριά και αγνή ψυχή κοντά στο φως του Θεού. Ελπίζουμε το βλέμμα της και οι ευχές της να βρίσκονται πάνω σε όλους όσους αγάπησε και την αγάπησαν, στην οικογένειά της, στις φίλες και τους φίλους της, στις Λυκειάδες που θα την έχουν πάντα φάρο και θα συνεχίσουν με ευθύνη το έργο που άφησε πίσω της.

Ποίημα της Κούλας Μπογιατζή, μέλους του ΛΕΡ

...η χορωδία του ΛΕΡ

Κάτι ωραίο στη ζωή είναι η χορωδία, που πάντα γεμίζει όλους μας, γαλήνη κι ηρεμία.

Στυλοβάτης δάσκαλος, ο Χρήστος ο Τσιαμούλης, με τη γλυκιά του μουσική όλους μας καθηλώνει.

Παλιότερα γλεντούσαμε και όλοι καλά περνούσαμε.

Χάθηκαν όλα! Μόνο τό Λύκειο κρατά(ει) τα ωραία, χορό, τραγούδι, μουσική κι όλοι μαζί παρέα.

Αγαπώ το Λύκειο που μεταφέρει σ' όλους μας τα χαμένα από παλιά.

Με της ζωής τα δύσκολα, πόσο καλό σου κάνει να τραγουδάς και πάντα να ξεχνάς.

Όταν ενώνονται οι φωνές είναι μια αρμονία που σε γεμίζει δύναμη, γαλήνη κι ευφορία.

Η συνταγή της ζωής για να περνάς ωραία, τραγούδι, χορός, ΜΟΥΣΙΚΗ και μια καλή παρέα.

ένα ταξίδι

Γράφει η Εύη Γκατσοπούλου, Πρόεδρος του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφίνας, Εκπαιδευτικός

Το οδοιπορικό του ΛΕΡ στην πολυπρόσωπη Καππαδοκία

Ένα ταξίδι ζωής σε έναν τόπο με χίλια πρόσωπα ξεκίνησε. Καππαδοκία, μακρινή πατρίδα, γη άνυδρη, με λευκό ηφαιστιογενές χώμα, παράξενους σχηματισμούς βράχων, αγέρωχα απομεινάρια ελληνικών σπιτιών, κουφάρια μεγαλόπρεπων χριστιανικών εκκλησιών. Τον σφριγηλό πολιτισμό και την ακμή των προγόνων μας, τα εκπαιδευτήρια και την οικονομική άνθιση διαδέχτηκε η προσφυγιά, ο ξεριζωμός, οι ερειπωμένες οικίες, οι φιγούρες μισοσβησμένων αγίων. Εικόνες από τα υπόγεια καταφύγια, τα λαξευμένα στους βράχους ξωκλήσια και ασκηταριά με τις ολόλαμπρες αγιογραφίες δίπλα στους ασημιούς τρούλους των τούρκικων τζαμιών με τους πανύψηλους μιναρέδες και στον εκστατικό χορό των Δερβίσηδων! Κουβέντες ελληνικές από φιλικά πρόσωπα ντόπιων αναμιγνύονται με το ηχηρό κάλεσμα της μουσουλμανικής προσευχής και τα γλυκόπρόσωπα κορίτσια καλυμμένα με τις μαντίλες.

Το ταξίδι στην πυρογενή γη των αγίων, των ακριτών, των αυτοκρατόρων συνεχίζεται... από την αρχοντική Χίο στη Λαοδίκεια με τη χειμαρρώδη ξενάγηση του Θοδωρή Κοντάρτα για την ιστορία, τη λαογραφία, τον πολιτισμό των μακρινών πατρίδων! Βρισκόμαστε στην Ιεράπολη το "βαμβάκοκαστρο" με το κατάλευκο τοπίο και τις ιαματικές πηγές, τη νεκρόπολη και το αρχαίο θέατρο. Στη Σύλλη, την ελληνόφωνη κωμόπολη, περιηγούμε τον βυζαντινό ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, ενώ στο Ικόνιο γνωρίζουμε τη φιλοσοφία και τον τρόπο ζωής των δερβίσηδων και τον τάφο του θρησκευτικού ηγέτη και ποιητή Ρουμί Τζελαλαντίν!

Περνώντας από το επιβλητικό χάνι με την έκθεση παραδοσιακών υφαντών φτάνουμε στο χριστιανικό χωριό Γκέλ-βερί όπου αντικρίζουμε με συγκίνηση τα ελληνικά λιθόκτιστα σπίτια με επιγραφές στις θύρες και την εκκλησία του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου. Τα επιβλητικά κτήρια του παρθεναγωγείου και του αρρεναγωγείου, μαρτυρούν το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο των Ελλήνων που έζησαν εκεί. Επόμενος σταθμός η Αξός και η λιθόκτιστη βασιλική της Αγίας Μακρίνας. Αξέχαστη εμπειρία υπήρξε η δύσκολη κάθοδος στους τέσσερις υπόγειους ορόφους της λαξευμένης πολιτείας

Από τοιχογραφία
σε ελληνικό σπίτι στα Κούλα

της Μαλακοπής, όπου έζησαν χιλιάδες άνθρωποι στους αιώνες κρυμμένοι σε μια ζωή "εν τάφω". Ο μυστικιστικός χορός των Δερβίσηδων μάς καθηλώνει και μας συνεπαίρνει, ενώ η άσπρη κοιλάδα των Κοράμνων με τους πέτρινους σχηματισμούς και τις βυζαντινές εκκλησιές, που λαξεύτηκαν μέσα στους βράχους, προκαλεί θαυμασμό και συγκίνηση για τη δύναμη, το μεγαλείο και την πίστη της ψυχής του ανθρώπου. Η Σινασός και το Προκόπι με τις μεγαλόπρεπες ελληνικές οικίες από μαλακή πέτρα και

τις εκκλησιές αποκαλύπτουν τη σημαντική πολιτιστική και κοινωνική ζωή των προγόνων μας στις αξέχαστες πατρίδες! Μοναδικές στιγμές από την ιστορία των ελληνικών και άλλων χριστιανικών πληθυσμών της Καππαδοκίας περνούν μπρος στα μάτια και φωλιάζουν στις καρδιές!

Μετά την κάθοδο στην υπόγεια πόλη της Μαλακοπής, μέλη της ομάδας του ΛΕΡ πετούν στον ουρανό με αερόστατα πάνω από τους εντυπωσιακούς βραχώδεις σχηματισμούς της Καππαδοκίας. Επισκέπτονται το σπίτι του σπουδαίου αρχιτέκτονα Σινάν στον Αργυρνά, ενώ περιδιαβαίνουν στα απομεινάρια των επιβλητικών ελληνικών συνοικιών και στις πληγωμένες μα όρθιες εκκλησιές στην Κερμίρα, στη Μονταλάσκη, στο Ιντζέσου, στο Μιστί και στη Νίγδη. Οι ελληνόφωνοι κάτοικοι στο Τένει μας προϋπαντούν με χαμόγελα προσφέροντας φρέσκα φρούτα, τραγουδώντας και μιλώντας ελληνικά. Ενώ στο Φερτέκι η εκκλησιά των Αρχαγγέλων, τζαμί πια, ξεχωρίζει για την αρχιτεκτονική της. Στο Άνταβαλ, στη χριστιανική εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, θαυμάζουμε τις αγιογραφίες και στο υπόσκαφο, λαξευτό μοναστήρι Gümbüsler τη βαθιά πίστη. Εικόνες όπου σμίγουν οι δύο θρησκείες μέσα στους τόπους λατρείας, στις εκκλησιές και στα τζαμιά, σμίγουν και οι δύο λαοί, Έλληνες και Τούρκοι, ελληνόφωνοι ή τουρκόφωνοι, καθώς κουβαλούν την κοινή αγάπη για τον τόπο που έζησαν και μεγάλωσαν!

Το οδοιπορικό δε σταματά να μας ξαφνιάζει. Μαγευτικός τόπος! Από τη μια ο Μέγας Αλέξανδρος σηκώνει αποφασιστικά το σπαθί του και κόβει τον Γόρδιο δεσμό. Πιο κάτω, στο Αφιόν Καραχισάρ, κοντά στο Ουσάκ, η ελληνική στρατιά πολεμά λυσσαλέα την τουρκική για μια ιδέα "Μεγάλη"! Οι αρ-

γεμιάτο μνήμες

μένικες συνοικίες καίγονται, ενώ οι τεράστιες εκκλησιές τους φανερώνουν την επίμονη παρουσία τους στον τόπο. Γιγάντια τζαμιά δίπλα ή μέσα σε ρημαγμένες εκκλησιές και πολύχρωμα υφαντά αποκαλύπτουν μια εκπληκτική τέχνη των κατοίκων! Αρμονικό ανακάτεμα μοντέρνων μα και μαντηλοφορεμένων δροσερών κοριτσιών. Ασκητικές και καλοσχεδιασμένες φιγούρες αγίων σε υπόσκαφους, κρυφούς ναούς!! Φρούρια και υπαίθρια παζάρια. Σίίτες, Έλληνες χριστιανοί, Αρμένιοι και Τούρκοι συνυπάρχουν και δημιουργούν με τις ψηφίδες του ο καθένας το χιλιόχρωμο ψηφιδωτό της Τουρκίας!

Η ομάδα του ΛΕΡ συνεχίζει το οδοιπορικό της στην Τουρκία γνωρίζοντας ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία! Με δέος μπαίνουμε στον υπόσκαφο ναό του Αγίου Ιωάννη στο Kisilesi με τις εκπληκτικές αγιογραφίες, ενώ στο μαυσωλείο του Μπεκτάς μαθαίνουμε τις αρχές της φιλοσοφίας των Σιιτών. Στο μουσείο της Άγκυρας, ευρήματα από την παλαιολιθική, νεολιθική, αρχαϊκή εποχή από τους Χετταίους, τους Αρμένιους, τους Φρύγες εκτίθενται, ενώ το Ίτς Καλέ δεσπόζει στη γραφική παλιά πόλη της Άγκυρας. Επόμενος σταθμός το Γόρδιο, όπου κυριαρχεί η προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου.

Στο Σιβριχισάρ γοπεύει η συνοικία των Αρμενίων και η μεγάλη τους εκκλησία, ενώ το παλιό μεγάλο τζαμί του 13ου αιώνα κυριαρχεί στο κέντρο της πόλης. Περνώντας από τον Σαγγάριο, το Αφιόν Καραχισάρ και τα υψώματα κοντά στο Ουσάκ μνήμες από τις αιματηρές συγκρούσεις του ελληνικού με τον τουρκικό στρατό το 1922 πλημμυρίζουν τις καρδιές όλων. Η επίσκεψη στην πόλη του Ουσάκ με την αντίθεση της σύγχρονης και της παλιάς πόλης προξενεί το ενδιαφέρον. Σπουδαίες ιστορικές στιγμές μα και ο συγκερασμός λαών και θρησκειών στον ίδιο τόπο γοπεύει το ΛΕΡ, που σχεδόν ολοκληρώνει το ταξίδι του!

Κούλα, τελευταία έκπληξη στη διαδρομή μας! Διαβαίνοντας την πλακόστρωτη αγορά στο βάθος αντικρίζουμε τα σπίτια των ελληνικών συνοικιών. Σώζονται λίγες εκκλησιές και 1000 οικίες με απαλά χρώματα στους τοίχους, σαχνισιά, κίονες, ζωγραφιές σε παράθυρα, οροφές και γωνίες, ξύλινες θύρες με ρόπτρα, ξεχωριστά για κάθε μέλος της οικογένειας, ελληνικές επιγραφές και φιλόξενες αυλές. Η Λαμπίδειος σχολή, οι επιβλητικές οικίες, οι ερειπωμένες εκκλησιές προκαλούν συγκίνηση και γλυκόπικρη νοσταλγία για τον ελληνικό πολιτισμό που φούντωσε στα μέρη αυτά, μα έχει πια σβήσει...

Στο Κορδελιό, έξω από τη Σμύρνη, η εικόνα αλλάζει. Σύγχρονη πόλη με μοντέρνους νέους και νέες, μαγαζιά και πανύψηλα κτήρια. Σε όλους ήρθαν μνήμες από το μεγαλείο και το δράμα του ξεριζωμού, που εκτυλίχθηκε στα παράλια 100 χρόνια πριν...

Το ταξίδι φθάνει στο τέλος του. Ένα μεγάλο "ευχαριστώ" απευθύνουμε όλοι στον εκπληκτικό Θοδωρή Κοντάρα, που με την καταϊγιστική αφήγησή του, τα πλούτη των γνώσεων και της ψυχής του, μάς μετουσίωσε σε άβυσσες φλόγες της λάμψης του ελληνισμού στη μακρινή πατρίδα της Ανατολής. Τα δείγματα του πολιτισμού των προγόνων μας, που γνωρίσαμε από κοντά, φωνάζουν με την παρουσία τους και μάς καλούν να διαδώσουμε την υπόστασή τους, την ιστορία τους. Ακόμα κι όταν αυτά σωριαστούν, οι δικές μας μαρτυρίες θα καταστήσουν την ύπαρξή τους αθάνατη.

Το γούρι του ΛΕΡ για το 2025, δημιουργία Άννας Κυριακάκη. Εμπνευση από έκθεμα του Μουσείου Κιαισάρειας

Στον μεγαλόγρεπο, μα βασανισμένο ναό των Αγίων Θεοδώρων στη Μαλακοπή. Φωτ. Μάκη Βαμβάκη

Καππαδοκικό Χρονικό

Από καιρό σχεδίαζα να κάνω το ταξίδι, ένα προσκύνημα μικρό στη χώρα των αλόγων, την Catraduka των Περσών, γη των Καραμανλήδων. Με οδηγό τον φίλο μας τον Θοδωρή Κοντάρτα ταξιδευτή πολύπειρο, ευρυμαθή ερευνητή, συνοδοιπόρο ακούραστο και δάσκαλο συνάμα, διάβηκα πόλεις και χωριά, φαράγγια και πεδιάδες. Απ' τις πηγές του Μαϊάνδρου, τη χώρα των Φρυγών, την "κατακεκαυμένη", ανέβηκα στα υψίπεδα της Κεντρικής Τουρκίας, την περιοχή που σήμερα λέμε Καππαδοκία. Σκαμμένη από ηφαίστεια, μια γη κουρελιασμένη, από αιώνες έγινε λαών το σταυροδρόμι, που αφήσαν τα σημάδια τους και τον πολιτισμό τους σε κάθε βήμα που πατάς, κάθε γωνιά που στρέφεις. Ασσύριοι, Βαβυλώνιοι, Χετταίοι, Σελευκίδες, Πέρσες, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Άραβες και Σελτζούκοι. Και τέλος οι Οθωμανοί πλημμύρισαν τον τόπο βάζοντας τη σφραγίδα τους στη στέπα απ' άκρη σ' άκρη. Τούτη τη γη λοιπόν κι εγώ θέλησα να αγγίξω με μάτια, σώμα και ψυχή και να βουτήξω μέσα στο παρελθόν, στους μύθους της αλλά και στο παρόν της. Από τα λαμπρά ερείπια της πρωτοχριστιανικής Λαοδίκειας στα ιαματικά νερά του Παμουκάλε και της Ιεράπολης, της πόλης του Ευμηνί. Το Ικόνιο του Μεβλανά, του τάγματος των σουφί, τους Κονιαλίδες Έλληνες, τα караβάν σεράγια, που διατηρούν ανέπαφη τη μνήμη των Σελτζούκων.

Σε πολιτείες υπόσκαφες συνάντησα τον βίο μιας κοινωνίας, που η ζωή και η φύση ανάγκασαν να ζει σαν τρωγλοδύτισσα. Σε μοναστήρια κι εκκλησιές, σκαμμένες μες τους βράχους, εκστατική αντίκρισα πολύχρωμες εικόνες, αγίων, ιερομάρτυρων, αγγέλων, βασιλέων ακόμα και συμβόλων από εποχές που θριάμβευε η εικονομαχία. Σύλλη, Νεάπολη, Σινασσός, Αξός και Μουταλάσκη, Κερμίρα, Τένεϊ, Αγιρνάς, Προκόπι και Καρβάλη, Νίγη, Φερτέκι, Αραβισσός, Κόραμα, Μιστί και Ζέλβε, Εσκή Γκιουμούς και Ανταβάλ, Μαλακοπή, Ιντζέσου, Καισάρεια, Γόρδιον, Ουσάκ, Σιβριχισάρ και Κούλα, Άγκυρα με το κάστρο της, και τον τεκέ Χατζημπεκτάς, έδρα των Μπεκτασήδων. Όλα τα επερπάτησα κι εθαύμασα τα έργα αυτών, που επί αιώνες, αντέχοντας πολέμους, κατακτήσεις, κατάφεραν και στέριωσαν σε τούτα δω τα χώματα την πίστη και το βιός τους, ώσπου "ανταλλάξιμοι" να γενούν σε μια άγνωστη πατρίδα. Άφησαν σπίτια αρχοντικά, με αυλές πλακοστρωμένες, με σαχνισιά, υπέρθυρα, ζωγραφιστά ταβάνια, χωράφια με γεννήματα, γεμάτες αποθήκες παίρνοντας μόνο όσα κινητά μπορούσαν να σηκώσουν. Οι γρανιτένιες εκκλησιές, πανύψηλες, τεράστιες, με τρούλους και καμπαναριά από χέρια άξιων μαστόρων, όλες μα όλες μαρτυρούν πλούτο και ευρωστία. Με τέμπλα ολοσκάλιστα και πλούσιες αγιογραφίες άλλες γενήκανε τζαμιά, άλλες στέκουν κουφάρια. Υπάρχουν ωστόσο και πολλές που γίνονται μουσεία ή κέντρα πολιτιστικά, κάτι που σήμερα, ευτυχώς, νέα ζωή τους δίνει.

και θύμησες...

Μα και τα εκπαιδευτήρια, τα ολόλαμπρα σχολεία, μήπως κι αυτά δεν μαρτυρούν αγάπη για την μόρφωση, την σημασία της γνώσης;

Πολλά άφησαν πίσω τους μα δεν το βάλαν κάτω. Κατάφεραν ν' αναστηθούν και να προκόψουν πάλι στα μέρη όπου βρέθηκαν χωρίς να λησμονήσουν. Οι παλιοί τόποι τους άλλαξαν, αλλάζουν κάθε μέρα, μέχρι που κάποτε θα χαθούν όσα είχαν γνωρίσει. Τα τοπωνύμια μετατρέπονται, δεν πρέπει να ελληνοφέρνουν, τα μνημεία, τα σπίτια, όσα είναι ασύμφορα στον τουρισμό, πέφτουν παρατημένα.

Παντού γιγάντια κτήρια από γυαλί κι ατσάλι υψώνονται αλαζονικά προς τον ουράνιο θόλο. Στην ερημιά, στο πουθενά, χτίζονται ολόκληρες πόλεις, με κτήρια πολυώροφα, που μοιάζουν μεταξύ τους θαρρείς πως κάποιος τα εφύτεψε στο άνυδρο τοπίο. Μια χώρα με πληθωρισμό που αυξάνει κάθε μέρα και ανισότητες πολλές μέσα στον πληθυσμό της.

Πολλές οι απορίες μου μα το συμπέρασμα ένα: πολλά έχουμε να μάθουμε ακόμα για αυτήν εδώ τη χώρα, πολλά που μας ενδιαφέρουνε γιατί είναι γειτονιά μας.

Τούτα τα λίγα θαυμαστά για το ωραίο ταξίδι με την καλή μας συντροφιά, τους όμορφους ανθρώπους, που ήξερα αλλά και γνώρισα και εύχομαι κάποια μέρα και πάλι ν' ανταμώσουμε σε άλλα πιο σπουδαία.

Στα απομεινάρια της αρχαίας Λαοδίκειας.

Γράφει ο Στέλιος Σιδέρης, Ραφηνιώτης

Έτσι θυμάμαι τη Ραφήνα... μετά τον Πόλεμο

Μια καλή φίλη ξέρει πως γνωρίζω αρκετά από τη Ραφήνα της δεκαετίας του 1950 και με προέτρεψε να γράψω πώς ήταν η Ραφήνα τότε.

Ας ξεκινήσω από το σχολείο, ξύλινο τότε, λίγο μετά από δεκαετή πόλεμο. Τα παιδιά φτωχικά ντυμένα με φθαρμένα ρούχα και παπούτσια, με μπλε ποδιτσες και άσπρα γιακαδάκια.

Δάσκαλοι: Ο Χατζηπαυλός και η κυρά Μαρία η χοντρή. Πριν το δημοτικό σχολείο όμως, στο προνήπιο θα έλεγα, η αγαπημένη σε όλους κυρά Χαρίκλεια (το σπίτι της παραμένει το ίδιο, όπως τότε).

Η πηγή ζωής της Ραφήνας τότε ήταν το λιμάνι. Από τις 4 το πρωί άρχιζε η κίνηση... Ανεμότρατες, γρι – γρι, έμποροι, πλανόδιοι, ένας οργασμός και η μηχανή του πάγου να αλέθει με θόρυβο. Λόγω του πολέμου, είχαν καταστραφεί τα οδικά δίκτυα και όλο το εμπόριο γινόταν με καϊκια. Και τα νησιά δεν είχαν φέρυμποτ και όλα γίνονταν με καϊκια. Γράφω για το λιμάνι, γιατί εκεί μεγάλωσα και τώρα δεν το αναγνωρίζω. Τα λιμανάκια: Σκαλοπατάκια, Βούλγαρη, που μάθαμε μπάνιο, τώρα είναι πάρκινγκ.

Ευτυχώς μερικοί παλιοί οικιστές κάνανε νόμο και στην περιοχή «Βίλες», στον Αγ. Νικόλαο δεν κτίστηκαν πολυκατοικίες. Στην πλατεία είχαμε καφενεία για κάθε ηλι-

κία και κάθε επάγγελμα. Οι φίλαθλοι στου "Κότσαρη", οι σωφεραίοι στου "Σταθμού", στο σημερινό Σαντέ του μπάρμπα Αντώνη, οι γεροντότεροι για τον αργιλέ στο σημερινό αρχοντικό του "Ιμπιρλή", του "Βισσινιά" και του "Κλωνάρη" (Αγνάντι).

Τότε, το κάθε σπίτι, που το είχαν αγρότες, είχε το πατητήρι στην αυλή, είχε το άλογο για το όργωμα, τις κότες και προπάντων την προβατίνα και την κατσίκια. Τα ζώα αυτά τα έδιναν στον τσομπάνη όλη τη μέρα για φύλαξη και το βράδυ αυτός τα ξεχώριζε στο γεφυράκι, στο ρέμα και αυτά πήγαιναν μόνα τους στα σπίτια τους το καθένα.

Μέσα σε όλα αυτά θυμάμαι με αγάπη μια ταβέρνα που δεν υπάρχει πια, την ταβέρνα του Εγκρέ, που, όταν γκρεμίστηκε, στενοχωρηθήκαμε όλοι οι παλιοί και χωρίς υπερβολή κλάψαμε...

Τέλος θα ήθελα να πω και για την ομάδα, τον Α.Ο. Τριγλίας, που την εποχή εκείνη, ήταν ένας από τους πνεύμονες της Ραφήνας. Εκείνο τον καιρό, που ήμασταν 1500 - 1800 κάτοικοι, ήταν στο γήπεδο 300 - 400 άτομα. Τώρα που γίναμε χιλιάδες, δυστυχώς φυτοζωεί...

Θα κλείσω χωρίς ν' αναφερθώ σε ανθρώπους που σημάδεψαν με την παρουσία τους το χωριό, γιατί θα χρειαζόταν όλο το περιοδικό και πάλι θα αδικούσα κάποιους.

αποκάλυψη για την

Γράφει η Ζωγραφιά (Εφη) Γιακουβάκη, Κοινωνιολόγος, MSc Πολεοδομία - Χωροταξία ΕΜΠ, Εθνική Πινακοθήκη, Ερευνήτρια, Συντονίστρια Έργου Καινοτομίας «Πικέρι 123»

Η Τριγλία στο μαρτυρικό "Μπλόκ 15" του Στρατοπέδου Χαϊδαρίου

Ίσως μπορεί να σημαίνει ένα αναπάντεχο και σημαδιακό εύρημα για την καταγραφή της Ιστορίας; Σε ποιούς νέους δρόμους γνώσης και συμπερασμάτων μπορεί να οδηγήσει; Ποιά νέα συναισθήματα και συλλογισμούς μπορεί να πυροδοτήσει; Ποια νέα νοήματα σε αυτόν/ήν που έχει την τύχη να το συναντήσει;

Την παρουσίαση γεγονότων και ορόσημων στη Ραφήνα της Κατοχής κάναμε μαζί με το ραφηνιώτη ιστορικό Βασίλη Μπογιατζή σε εκδήλωση του Συλλόγου Τριγλιανών Ραφήνας που τιμήθηκε από πολύ κόσμο, Τριγλιανούς και μη. Οι δύο μας μάλιστα είμαστε απόγονοι των καταζητούμενων στο Μπλόκο της Ραφήνας ως στελέχη του ΕΑΜ, ο Βασίλης γιός του Απόστολου Μπογιατζή και ανιψιός του Γιάννη κι' εγώ εγγονή του Αντώνη Αντωνιάδη.

Εκεί, διηγήθηκα την αναπάντεχη συνάντησή μου με την "Τριγλία" (όπως πράγματι λεγόταν από τους παλιούς τριγλιανούς και έτσι ακριβώς βρέθηκε το όνομα γραμμένο στον τοίχο) μαζί με την απόγνωση του μελλοθάνατου φυλακισμένου αγωνιστή, που χάραξε στους ψυχρούς και αλύγιστους τοίχους των χειρότερων φυλακών, του κολαστηρίου του Στρατοπέδου Χαϊδαρίου το 1944, την λατρεμένη και από εικοσαετίες χαμένη πατρίδα του. Το γεγονός αυτό ήταν απόλυτα συγκλονιστικό. Γιατί ακριβώς, την Τριγλία, την πατρίδα του σκεφτόταν και θέλησε να επικαλεστεί, σαν προσευχή και προσμονή ενός σωτήριου θαύματος. Ποιός ή ποιά να το έγραψε;

το μαρτυρικό "Μπλόκ 15"

Η αναρώτηση αυτή, ίσως και άλλα ερωτήματά μας, σκοπεύουμε να απαντηθούν σύντομα με την κατάλληλη έρευνα από ειδικούς επιστήμονες, ως οφειλή στους ανθρώπους που θυσιάστηκαν για τη δική μας ελευθερία, ως συμβολή στην ιστορική γνώση για τη δράση και τα γεγονότα της ζωής των τριγλιανών προγόνων μας, αλλά και ως τρυφερό αγκάλιασμα στο υψηλό συναίσθημα

αγάπης εκείνου του φυλακισμένου τέκνου της Τριγλίας που ποτέ δεν την ξέχασε.

Προσωπικά, θέλησα να δω την ιστορία μέσα από τα μάτια και την πορεία της γιαγιάς μου, Ζωγραφιάς Αντωνιάδη, το γένος Πιστικού, γεννηθείσας στην Τρίγλια της Μικράς Ασίας, μιας κοπελίτσας ορφανής, μεταφερμένης με τα αδέρφια της, Αθανασία και Κοσμά,

στη Ραφήνα Αττικής, που βρέθηκε ξανά στη δίνη της Ιστορίας. Η ίδια, ως σύζυγος του Αντώνη Αντωνιάδη που είχε διαφύγει, νιόπαντρη και έγκυος στη μητέρα μου Τασούλα, συνελήφθη αντί γι' αυτόν, η μόνη γυναίκα συλληφθείσα στο Μπλόκο, όπως και οι μικρότεροι αδελφοί του, ο Γιώργος και ο Σταύρος Αντωνιάδης.

Στην εκδήλωση πρώτα μίλησα για τη δημιουργία του ναού της Αγ. Μαρίας, τάμα που πραγματοποιήθηκε, καθώς οι είκοσι από τους εικοσιένα συλληφθέντες του Μπλόκου της Ραφήνας στις 17 Ιουλίου 1944 διασώθηκαν, με την απώλεια δυστυχώς του Αλεξανδρίδη. Στην εκδήλωση προτείναμε να τοποθετηθεί εκεί μία πλακέτα με την υπόμνηση του ιστορικού γεγονότος για τη γνώση των επισκεπτών και των νέων γενεών. Πράγματι, για την τοποθέτηση της πλακέτας αυτής βρίσκεται σε επικοινωνία ο Σύλλογος Τριγλιανών με το Λιμενικό Ταμείο Ραφήνας.

Ακολουθώντας τη διαδρομή μετά το Μπλόκο και τη σύλληψη από τον κατακτητή έγινε μία στάση στο διαβόητο κολαστήριο της οδού Μέρλιν 6, στο Κολωνάκι, αρχηγείο της Γκεστάπο και τόπος ανακρίσεων και βασανιστηρίων. Η Μέρλιν γνωρίζουμε ότι αποτελούσε τον προθάλαμο, πριν οδηγηθούν οι κρατούμενοι στο Χαϊδάρι, το αναγνωρισμένο στρατόπεδο συγκέντρωσης της Ελλάδας και ένα από τα χειρότερα της Ευρώπης. Το Στρατόπεδο Χαϊδαρίου το 1943 και το 1944 ήταν το γερμανικό «Άουσβιτς» στην Ελλάδα. Σε αυτό κρατήθηκαν άνδρες και γυναίκες αντιστασιακοί, κομμουνιστές, αιχμάλωτοι στρατιωτικοί, πολιτικοί ηγέτες και προσωπικότητες, και χιλιάδες

προσφυγική πατρίδα

Εβραίοι πριν σταλούν με τα τραίνα του θανάτου στα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Γερμανίας.

Σε αυτή την αποθήκη ψυχών οδηγήθηκαν αρκετοί Ραφινιώτες από το Μπλόκο της Ραφήνας, και η Ζωγραφιά Αντωνιάδη, όπως μας διηγόταν η αδελφή της, η θεία μας Αθανασία. Η Ζωγραφιά, όταν συνελήφθη, φορούσε ένα εμприμέ φόρεμα. Αυτό φορούσε σε όλη τη διάρκεια της κράτησής της. Έκοβε κάθε μέρα ένα μικρό κομματάκι από το φόρεμά της και το έριχνε έξω από το παράθυρο του κελιού. Η Αθανασία, κάθε ξημέρωμα πριν τη δουλειά της, κινούσε από το κέντρο της Αθήνας, όπου ζούσε, στην οδό Σαρρή στου Ψυρρή, και, με τα πόδια ή ανεβαίνοντας σε κανένα φορτηγό, αν έβρισκε, έφτανε στο στρατόπεδο στο Χαϊδάρι. Έψαχνε μανιωδώς μέσα στα χώματα να βρει αυτό το κομματάκι εμприμέ ύφασμα, που σήμαινε ότι η αδελφή της είναι ακόμη ζωντανή.

Ακόμη ένας Τριγλιανός, που γνωρίζουν όλοι ότι βρέθηκε στο στρατόπεδο Χαϊδαρίου μέχρι την εκτέλεσή του με τους 200 στην Καισαριανή την Πρωτομαγιά του 1944, ήταν ο σπουδαίος Ναπολέων Σουκατζίδης. Είχε γεννηθεί στην Τρίγλια ή στην Προύσα, το 1909. Τριγλιανή η μητέρα του Μαρία και από κοινού χωριό ο πατέρας του ο Φώτης Σουκατζίδης, και οι δύο εκπαιδευτικοί. Κατά τον πρώτο διωγμό, και προβλέποντας τα χειρότερα, η οικογένειά του μετανάστευσε και εγκαταστάθηκε στο Αρκαλοχώρι Ηρακλείου Κρήτης, όπου ο ίδιος μεγάλωσε. Είχε όμως κι άλλες φορές επισκεφθεί τη γιαγιά του στην Τρίγλια.

Τα κτήρια στο στρατόπεδο Χαϊδαρίου ήταν αριθμημένα και ονομάζονταν Μπλοκ. Το πιο φοβερό ήταν το "Μπλόκ 15" ως χώρος αυστηρής απομόνωσης και φυλακή για τους μελλοθάνατους. Το μόνο κτήριο που έμενε ασοβάντιστο εξωτερικά, για να φαίνεται παλιό, μouxλιασμένο, αραχνιασμένο, για την πρώτη ψυχολογική επίδραση. Ήταν το «τελευταίο σκαλοπάτι» του στρατοπέδου.

Πριν λίγα χρόνια από σήμερα, το κτήριο του τρομερού "Μπλόκ 15" που έχει συντηρηθεί, διατέθηκε από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας στο Δήμο Χαϊδαρίου, για να το διαχειρίζεται σε ορισμένες περιστάσεις.

Ο Δήμος έχει σκοπό να το αναδείξει και να δημιουργήσει εκεί ένα Μουσείο Εθνικής Αντίστασης. Σήμερα γίνονται συχνά εκδηλώσεις στο χώρο, επισκέψεις από σχολεία, επιστημονικές έρευνες, τεκμηρίωση από ειδικούς και χρήση ακόμη και εφαρμογών της τεχνητής νοημοσύνης για την μελέτη και τη γνώση, για να μην επικρατήσει η κουλτούρα της λήθης και της άγνοιας.

Σε μία εκδήλωση μνήμης στο "Μπλόκ 15" παραβρέθηκα κι εγώ, με συγκίνηση, τον Μάιο του 2023. Ήταν μία ευκαιρία και για εμένα να το επισκεφθώ, καθώς η πρόσβαση γίνεται μόνο προγραμματισμένα κι έχοντας στο νου μου τη γιαγιά μου και τις δύσκολες ώρες που πέρασε στο Στρατόπεδο αυτό. Μετά τις ομιλίες, τις απαγγελίες, την κατάθεση στεφανιών είχαμε τη δυνατότητα να περιηγηθούμε τους χώρους.

Ο κυρ Αντώνης και η Ζωγραφιά με την κόρη τους, Τασούλα.

Μπήκα στους γκρίζους διαδρόμους, στα στενά παγωμένα κελιά, στους μεγαλύτερους γυμνούς θαλάμους, στα υποτυπώδη λουτρά. Σιδερένιες πόρτες και ψυχρά ντουβάρια. Σε μερικούς τοίχους, διακρίνονταν από τον σοβά γραμμένες φράσεις και λέξεις, χαραγμένες λες κατευθείαν από την ψυχή των βασανισμένων. Με παράπονο, με νοσταλγία, με πικρία, με αγωνία, προσπαθώντας να διατηρήσουν την ελπίδα και το κουράγιο τους.

Και τότε, στον τοίχο ενός στενού κελιού, με έκπληξη, ανάμεσα σε μισοσβησμένα λόγια αγωνίας, βλέπω χαραγμένη τη λέξη «Τρίγλια»!

Δεν μπορώ να σας περιγράψω το ψυχικό τράνταγμα που με διαπέρασε! Λίγες ακόμη λέξεις και φράσεις διακρίνονταν στον φθαρμένο τοίχο.

Τί σήμαινε αυτό; Για ποιο λόγο αναφερόταν η Τρίγλια (ή Τριγλία το ορθότερο) εκεί μέσα; Ποιος τριγλιανός βρέθηκε εκεί; Και όποιος από τους ανθρώπους αυτούς ήταν, μέσα στη μαύρη μοίρα και απόγνωση, δεν σκέφθηκε άλλους τόπους της υπόλοιπης ελεύθερης ζωής του, τις νέες πατρίδες, εκεί που πλέον ζούσε με την οικογένειά του, αλλά σκέφθηκε την Τρίγλια; Την αγαπημένη πατρίδα των παιδικών χρόνων, είκοσι χρόνια πριν στο παρελθόν; Την πατρίδα των παιδικών αναμνήσεων, τον παράδεισο της ψυχής;

Όποιος ή όποια κι αν ήταν, αυτές τις τραγικές στιγμές σκεφτόταν, αναπολούσε την Τρίγλια!

Αυτή ήταν η Ταυτότητα και το Όνειρό του!

Μετά από αίτημα του Συλλόγου Τριγλιανών Ραφήνας έχω ήδη έρθει σε επαφή με συναδέλφους στο Υπ. Πολιτισμού και με το Δήμο Χαϊδαρίου, ώστε να γίνει μια προσεκτική μελέτη και να αποκαλυφθεί περισσότερο κείμενο και να μπορούμε να το διαβάσουμε.

Να δούμε τι έχει να μας πει... Για το παρελθόν μας, για τους προγόνους μας, για τα ιστορικά πρόσωπα, τη χαμένη πατρίδα μας, ίσως και για το μέλλον μας!

Ραφήνα, 19-2-2025

Γράφει ο Μίλτος Βιτσαρόπουλος, μέλος της χορωδίας του ΛΕΡ

Ένα απόγευμα με τον Γρηγόρη Λαμπράκη... στην "Πόλη"

Εχω την τύχη να έχω γεννηθεί και μεγαλώσει σε μια ωραία συνοικία της Πόλης, στα Ταταύλα. Τότε ζούσαμε εκεί περίπου δεκαπέντε χιλιάδες Ρωμιοί. Ρωμαίοι και Ρωμαίσσες, όπως λεγόμασταν μεταξύ μας. Οι Τούρκοι χρησιμοποιούσαν τη λέξη RUM για μας, κάπως υποτιμητικά. Η συνοικία των Ταταύλων μετονομάστηκε το 1929 σε KURTULUS μετά από μια καταστροφική πυρκαϊά που έκαψε 5.000 σπίτια και άφησε άστεγους χιλιάδες Ταταυλιανούς. KURTULUS βέβαια στα τούρκικα σημαίνει ΣΩΤΗΡΙΑ, όμως από τί; Από τη φωτιά ή από τους Ρωμιούς; Από τότε περάσανε σχεδόν εκατό χρόνια και αυτά λησμονήθηκαν.

Η συνοικία αυτή ιδρύθηκε το 1535 από νησιώτες: Κρητικούς, Χιώτες, Κυκλαδίτες που εργαζόντουσαν στον Tersana δηλ. στα ναυπηγεία του Κεράτιου Κόλπου. Εδώ η Αστική σχολή (Δημοτικό), η εκκλησία του Αγ. Δημητρίου και ο Αθλητικός Σύλλογος απείχαν μόλις 100 μέτρα μεταξύ τους. Τα παιδιά της Αστικής σχολής σε δύο λεπτά βρίσκονταν στην εκκλησία ή στον Αθλητικό Σύλλογο με όλα τα σύγχρονα μέσα εκείνης της εποχής. Χιλιάδες παιδιά, στη διάρκεια λειτουργίας των 130 χρόνων του, γνώρισαν τη χαρά του αθλητισμού και αργότερα την μετέδωσαν στα παιδιά και στα εγγόνια τους.

- Ο Μενέλαος Καρωτσιέρης ήταν κορυφαίος αθλητής της ελληνορωμαϊκής πάλης.
- Οι Αδελφοί Αλιμπράντη, χρυσοί Ολυμπιονίκες στην Μεσολυμπιάδα του 1906 της Αθήνας στο πένταθλο και στην ενόργανη γυμναστική.
- Ο Διονύσης Σακαλάκης, κορυφαίος μπασκετμπολίστας, αγωνίστηκε στην Ολυμπιάδα του Βερολίνου.
- Ο Ιάκωβος Μπίλεκ, διαιτητής στους τελικούς αγώνες Μπάσκετ στην Ολυμπιάδα της Ρώμης.

Χρειάζεται ένα βιβλίο για να περιγράψει κάποιος τις διακρίσεις και τις δραστηριότητες εκείνου του Συλλόγου στον Αθλητισμό αλλά και στην Επιμόρφωση. Εκεί μέσα γνώρισα τους Πέτρο Μάρκαρη, Ακύλα Μήλα, Ηρακλή Μήλα, Χρίστο Κλαίρη, αργότερα καταξιωμένους της ελληνικής κοινωνίας, φυσικά και πολλούς άλλους που δεν χωράνε σε δύο σελίδες.

Περιορίζομαι σε μια περιγραφή του πατέρα μου το 1934.

Γράφει λοιπόν...

«Όταν πήδηξα 2,90 το 1933 στο άλμα επί κοντώ, δεν το πήρα και πολύ στα σοβαρά. Τότε ο καλύτερος στην Τουρκία πηδούσε 3,00 μέτρα. Το σπίτι μου ήταν πλάι στον

Σύλλογο. Δούλευα σκληρά, για να αγοράσω ένα ξύλινο σπιτάκι, γιατί με την Ευανθία είχαμε αποφασίσει να αρραβωνιαστούμε. Τη βέρα μου τη φοράω ακόμα.

Και γυρνώ πάλι στο «επί κοντώ»...

Τότε το Αμερικανικό Κολλέγιο της Πόλης, κάθε Απρίλιο, διοργάνωνε αγώνες στίβου. Βγήκα πρώτος στους Προκριματικούς. Οι τελικοί γίνονταν στο στάδιο της Fenerbahtse στα αντικρινά, την 1η Ιουνίου το '34. Κάλεσαν και τους πιο καλούς Έλληνες αθλητές από την Ελλάδα, Μάντικα, Πατεράκη, Γρηγόρη Λαμπράκη κ.λπ. καθώς και πολλούς Αυστριακούς αθλητές. Είχε και έναν ποδοσφαιρικό Αγώνα. Η Fenerbahtse έπαιζε με την Αυστριακή ομάδα που ήταν τότε η καλύτερη της Ευρώπης. Τότε η αργία ήταν Παρασκευές. Οι αγώνες έγιναν την Παρασκευή, αλλά, επειδή είχε νυχτώσει, δεν πρόλαβαν να κάνουν το «επί κοντώ» και το μήκος. Τα άφησαν να γίνουν Κυριακή πριν τον ποδοσφαιρικό Αγώνα.

1/6/1934 - Στο άλμα, ο πατέρας μου Γιώργος Βιτσαρόπουλος. Κάτω, 2ος από αριστερά διακρίνεται ο Γρηγόρης Λαμπράκης, φοιτητής τότε της Ιατρικής.

στην "Πόλη"

Στο μήκος, από τους Έλληνες ήταν ο Γρηγόρης Λαμπράκης, που ήταν στους φοιτητές της Ιατρικής στην Αθήνα και αργότερα Βαλκανιονίκης, αλλά εκείνη τη φορά δεν είχε καλό άλμα. Τον πέρασε ο Τούρκος.

Το πρωί της Κυριακής σηκώνομαι στις 6 η ώρα και πηγαίνω στο Σίρκεζι για μαραγκο-δουλειά, μαζί με το καλάμι.

Με λέει ο πατέρας μου:

Αν δεν περάσεις το δοκάρι στην πρόσοψη δεν θα φύγεις για τους αγώνες. Οι αγώνες άρχιζαν στις 3 η ώρα. Αρχίζω με το καλέμι και με το ματρακά –έτσι λεγανε τότε το σφυρί το βαρύ– και τρυπάω 2 κολώνες που ήτανε από μάρμαρο. Τα χέρια μου είχανε ματώσει, γιατί από τη βιασύνη μου έδινα και καμια σφυριά στα δάκτυλά μου ξώφαλτσα. Θα ήταν η ώρα 12 που τρύπησα τις κολώνες και πέρασα το δοκάρι και έφαγα ένα σκεμπέ (πατσά) και ξάπλωσα καταγής επάνω στην αθλητική μου τσάντα.

Έρχεται ο Γέρος και ελέγχει αν έγινε η δουλειά σωστά και με λέει: Θα έρθω και εγώ στους αγώνες.

Κάτσε στα αυγά σου του λέγω. Εγώ θα τρέξω για να προ-κάνω το βαπόρι του Καντίκιοϊ και μετά έχει 3 χιλιόμετρα για το Στάδιο.

Είχα και το καλάμι 4 μέτρα μαζί μου. Τέλος εγώ έφυγα και πρόκανα στην ώρα μου. Όμως, στο Στάδιο δεν με βάζαν μέσα, γιατί δεν είχα εισιτήριο.

Του λέω: Έχω να κάνω αγώνα. Δεν καταλάβαινε. Εκεί σκέφτηκα να πάρω εισιτήριο, αλλά θα με έβαζαν στις κερκίδες. Εγώ έπρεπε να είμαι στο στίβο. Είδα ένα παλιό αθλητή Τούρκο.

Του λέγω: Ιμπραϊμ πεσ' τους ότι έχω αγώνα. Και έτσι μπήκα στον στίβο. Τα είχα χαμένα. Το Στάδιο ήταν γιομάτο.

Είχα δανειστεί ένα κόκκινο φανελάκι από τον Ορέστη τον Μαρσέλο. Τα σπάιξ (αθλητικά παπούτσια με καρφιά) νομίζω μου τα δάνεισε ο Ματαράγκας και το βρακί ήτανε δικό μου. Κόκκινο φανελάκι και μαύρο βρακάκι, με νομίσανε για Αυστριακό. Ως αθλητής ήμουν τότε τελείως άγνωστος στην Πόλη.

Όταν τέλειωσε το μήκος άρχισε το «επί κοντώ». Δεν υπήρχε άλλη βαλβίδα στο Στάδιο. Άρχισα από το 2,60 αλλά μέχρι αυτό το ύψος είχαν βγει (αποκλεισθεί) 4 αθλητές. Έμεινα εγώ με ένα Τούρκο. Αξιωματικός του στρατού ήτανε. Δεν θυμάμαι και πώς τον λέγανε. Αρχίσαμε τα άλματα στα 2,60. Όταν πήρα το καλάμι για την πηδηξιά βλέπω απέναντί μου μερικούς φωτορεπόρτερ. Εγώ τα είχα χάσει και κάνω 2 άκυρες πηδηξίες. Ο Τούρκος το πήδηξε με την πρώτη. Πλάι στην βαλβίδα καθότανε ο συγχωρεμένος ο Γρηγόρης Λαμπράκης. Με φώναξε και με ρώτησε αν έχω προπονητή.

- Όχι του λέω, είμαι μόνος μου.

- Τότε, άκουσέ με, με λέει. Εγώ είδα τις πηδηξίες σου (άλματα), τους διασκελισμούς σου. Θα σε βάλω ένα σημάδι και θα πατήσεις το αριστερό σου πόδι και ένα άλλο πιο κάτω για το δεξί σου πόδι. Να δεις πώς θα το πηδήξεις. Έτσι και έγινε. Και πήρα θάρρος. Ανέβηκε ο πήχus στα 2,80. Το πηδήξαμε και οι δυο με την πρώτη. Εγώ πετούσα. Τα 3,00 μέτρα τα πηδούμε και οι δυο με την τρίτη προσπάθεια και βάζουνε τον πήχus στα 3,20. Το ρίχνω στις δύο πρώτες πηδηξίες. Το ίδιο και ο Τούρκος.

2/6/1959 - Προπόνηση στο άλμα επί κοντώ στο σταδίακι του Αθλητικού μας Συλλόγου. Κάτω διακρίνεται ο πατέρας μου και στο άλμα εγώ. Το κλειστό γυμναστήριο (η Ζαχαρόφειος αίθουσα) που φαίνεται δεξιά, δωρεά του ταυλιανού Μπαζίλ Ζαχαρώφ.

Στην τελευταία πηδηξιά έρχεται ο Λαμπράκης και παίρνει το σημάδι 20 πόντους πιο μπροστά και με λέει:

- Γιωργάκη, το κοντάρι να το πιάσεις 20 πόντους πιο επάνω. Έκανα τις οδηγίες του Λαμπράκη και το πήδηξα στην τρίτη φορά. Τρέχει ο Τούρκος για την τρίτη πηδηξιά και γυρνάει πίσω, στην αφετηρία.

Θυμάμαι τον Λαμπράκη να μου λέει:

- Γιώργο να σε συγχαρώ! Έχει απογοητευτεί ο Τούρκος γιατί η πηδηξιά σου ήτανε τρομερή! Τον τσάκισες! Με έβλεπε που είχα αγωνία...

- Άστον, μην κοιτάζεις, είναι αδύνατον να το πηδήξει. Έτσι και έγινε! Και βγήκα πρώτος στην Πόλη, στις 1/6/1934, με τις οδηγίες του Γρηγόρη Λαμπράκη. Ήμουν μόλις 18 χρονών.

Σε όλη μου τη ζωή θυμόμουν αυτό το απόγευμα με το Γρηγόρη Λαμπράκη.

Όταν τον σκοτώσανε, πολύ στενοχωρήθηκα».

Ολυμπισμός...

Επιμέλεια και έρευνα: Παναγιώτα Εικοσιπεντάρχου, ψυχοπαιδαγωγός. Γράφει η Μαίρη Κούλτου, αρχαιολόγος, κόρη Λυκειάδας

Αφηγήσεις Λυκειάδας δεκαετία του '30

Μητέρα μου, Ιωάννα Παλάσχα, γεννήθηκε το 1908 στην Σμύρνη (ο πατέρας της καταγόταν από τα Γιάννενα και η μητέρα της από τη Σαντορίνη). Οι γονείς της μετέβησαν τότε στην πλούσια και κοσμοπολίτικη Σμύρνη για δουλειά. Εκεί, η μικρή Ιωάννα φοίτησε σε ελληνικό σχολείο. Με την καταστροφή, η οικογένεια ήρθε στην Ελλάδα. Η μητέρα μου, 15 χρονών τότε, τέλειωσε το σχολείο, φοίτησε τρία χρόνια στην Παιδαγωγική Ακαδημία και διορίστηκε στο Αρσάκειο ως καθηγήτρια Γυμναστικής. Έγινε μέλος του Λυκείου των Ελληνίδων, ενστερνιζόμενη τους σκοπούς του και θαυμάζοντας το έργο του.

Το 1936 αποφασίστηκε να πραγματοποιηθούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στο Βερολίνο. Στην αποστολή της Ελλάδας, εκτός από τους αθλητές, έλαβε μέρος και το Λύκειον των Ελληνίδων. Η μητέρα μου ήταν τότε 28 ετών. Επιλέχθηκε ως μια από τις 45 Λυκειάδες, που θα αποτελούσαν την ελληνική αποστολή στους Ολυμπιακούς Αγώνες και θα συνόδευαν τους Έλληνες αθλητές. Με χαρά, οι κοπέλες του Λυκείου δέχθηκαν να γίνουν πρεσβευτές του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής παράδοσης στην Ευρώπη και σε όλον τον κόσμο, πιστές στις αξίες του Λυκείου των Ελληνίδων και στο ιδεώδες των Ολυμπιακών Αγώνων. Βαθιά συνειδητοποιημένες και πολύ περήφανες, οι Ελληνίδες Λυκειάδες θα στήριζαν έναν παγκό-

σμιο θεσμό, τους Ολυμπιακούς Αγώνες! Θα εκπροσωπούσαν την Ελλάδα, την χώρα που γέννησε και ανάθρεψε το Ολυμπιακό Πνεύμα της ενότητας και της Ειρήνης. Είχαν τη γνώση πως οι Ολυμπιακοί αγώνες ξεκίνησαν από την αρχαία Ελλάδα και πως το 1896 αναβίωσαν στην Ελλάδα!

Τα λόγια του αναβιωτή των αγώνων ήταν οδηγός τους και πυξίδα! Έγραψε τότε ο βαρώνος Πιερ ντε Κουμπερτέν, (εφημερίδα Πατρίς, 21 Ιουλίου 1936).

«Να ειπείτε εκ μέρους μου εις την νεότητα, η οποία θα συγκεντρωθεί εις Βερολίνον ότι οφείλει να αποδεχθή την κληρονομίαν της εργασίας μου και να τελειώσει ό, τι εγώ ήρχισα».

Εκδόθηκε ομαδικό διαβατήριο για τα άτομα της αποστολής και στις 20 Ιουλίου του 1936, τα κορίτσια ξεκίνησαν με τρένο από την Αθήνα, πέρασαν από Θεσσαλονίκη, Σόφια, Βελιγράδι, Βουδαπέστη, Βιέννη, Πράγα, Δρέσδη και κατέληξαν στο Αμβούργο. Εκεί, στον σιδηροδρομικό σταθμό, τις υποδέχτηκε πλήθος κόσμου με ενθουσιασμό. Χόρεψαν στο Αμβούργο και σε άλλες γερμανικές πόλεις, όπως το Μόναχο και τη Βαϊμάρη πριν καταλήξουν στο Βερολίνο.

Στην παρέλαση, στο στάδιο του Βερολίνου, ο κόσμος επευφάνησε και χειροκρότησε με θέρμη, ενθουσιασμό και συγκίνηση τις Ελληνίδες με τις εθνικές ενδυμασίες. Ο ίδιος ο Χίτλερ, έλεγε η μητέρα μου, σκώθηκε όρθιος και χειροκροτούσε δυνατά και παρατεταμένα.

Ο ελληνικός Τύπος έγραψε: «Υπήρξεν ένας θρίαμβος αληθινός για την Ελλάδα και δια το Λύκειον (Εφημερίδα "η Εθνική", 10 Σεπτεμβρίου 1936). Η εμφάνιση των Λυκειάδων δίπλα στους Έλληνες αθλητές ήταν μεγαλειώδης. Η μητέρα μου έλεγε πως φορούσε την ελληνική σπετσιώτικη φορεσιά και πως μια Γερμανίδα, από την εξέδρα των επισήμων, τη συνεχάρη. Μίλησαν, αντάλλαξαν διευθύνσεις και αλληλογραφούσαν για ένα διάστημα. Όταν όμως, το 1940, κηρύχθηκε ο πόλεμος, η μητέρα μου της μήνυσε να σταματήσουν τις επιστολές, γιατί τη θεώρησε εχθρό της πατρίδας μας...

τότε και τώρα

Μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, η ελληνική αποστολή σταμάτησε στο Παρίσι για λίγες μέρες κι ύστερα επέστρεψαν στην Ελλάδα. Οι ελληνικές εφημερίδες έγραψαν διθυραμβικά σχόλια για τις Λυκειάδες που πήραν μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες:

• "Η ελληνική νεότης εις το Βερολίνον", γράφει η εφ. Εθνική. • "Η τελετή της αφής του πυρός, ένας ύμνος της Ολυμπιακής Ιδέας" (Ελληνικόν μέλλον-21/07/1936). • "Η αναβίωσις της Αρχαίας Ελλάδος - Σαράντα έξι Ελληνοπούλες εις τους Ολυμπιακούς Αγώνας" (Ελληνικό μέλλον - 18/07/1936) • "Η ρυθμική έκφρασις από της Μινωικής εποχής μέχρι των ημερών μας -η εργασία του Λυκείου- η ζωντανωτέρα ελληνική διαφήμισις" (Η Βραδυνή, 13/09/1936). • "Εις μίαν χώραν που παρήλασαν τόσων κρατών αντιπροσωπείες, τόσων χωρών κορίτσια και εχορεύθησαν τόσων τόπων χοροί, δικαιούται ο γράφων να θεωρή ότι η ελληνική ομάς υπερείχε των άλλων" (Η Βραδυνή, 13/09/1936, άρθρο του Κωστή Μπαστιά).

Για τις κοπέλες του Λυκείου των Ελληνίδων το ταξίδι όλο, οι χοροί και η εμφάνισή τους στις ευρωπαϊκές πόλεις ήταν γεγονότα μεγάλης σημασίας, καθοριστικά για τις ίδιες, αλλά και προβολή της Ελλάδας και του Ελληνικού πολιτισμού παγκοσμίως.

ΠΗΓΕΣ :

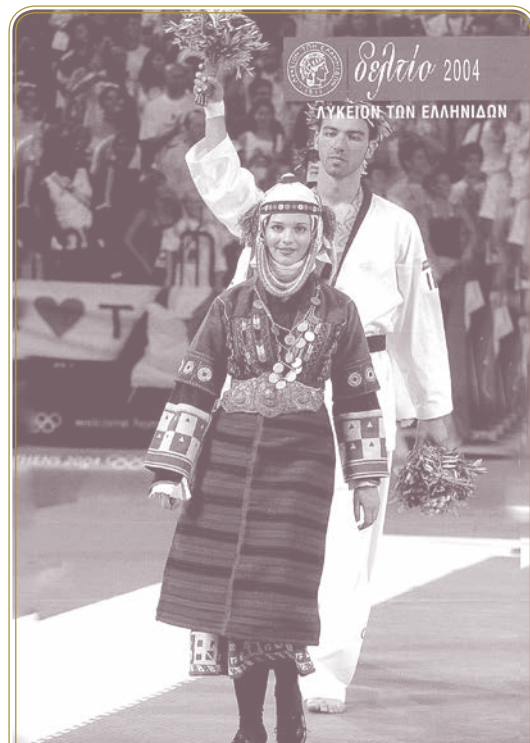
- Λύκειον των Ελληνίδων
- Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων, πρώην ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΠΝΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ, Λένορμαν 218

Το Λύκειον των Ελληνίδων συνεχίζει και σήμερα να τιμά τους Ολυμπιακούς αγώνες με συμμετοχή στην αφή της φλόγας στην αρχαία Ολυμπία, ενώ κανείς δεν ξεχνάει τις εντυπώσεις που άφησε το Λύκειον στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας του 2004. Νέες και νέοι του Λυκείου των Ελληνίδων με τις παραδοσιακές ενδυμασίες θριαμβεύουν παντού.

Ολυμπιακοί Αγώνες 2024

Ο δάσκαλος του ΛΕΡ, Θέος Λειβαθηνός, συμμετέχει στην αφή της φλόγας.

Ολυμπιακοί Αγώνες - Αθήνα 2004

Με τα ενδύματα της Ιματιοθήκης του Λυκείου των Ελληνίδων ντύθηκαν οι εκατοντάδες εθελοντές στις απονομές μεταλλίων των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Φωτ. Sudio Kominis

Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας 2004

Απονομή μεταλλίου από νέες με ενδυμασίες Κέρκυρας της ιματιοθήκης του Λυκείου των Ελληνίδων. Φωτ. Sudio Kominis

Ελληνικό Στρατιωτικό Κοιμητήριο στο Πίροτ της Σερβίας

«Όταν έμαθα ότι τα παλικάρια μας είναι θαμμένα εδώ και εκεί, δεν μπορούσα να ησυχάσω και με τη βοήθεια των κατοίκων βρήκα τα οστά τους, τα μάζεψα και τα έθαψα σ' έναν τόπο», ανέφερε σε μια συνέντευξή της σε σερβική εφημερίδα, το 1973, λίγο πριν πεθάνει, η “κυρά-Κατίνα”, όπως την αποκαλούσαν στο Πίροτ.

Η πόλη του Πίροτ (Pirot), έχει πληθυσμό 40.000 κατοίκους και βρίσκεται στη νοτιοανατολική Σερβία (65 χλμ. ανατολικά του Νis), κοντά στα σερβο-βουλγαρικά σύνορα. Η πόλη έχει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, με αξιοσημείωτες ορθόδοξες εκκλησίες και μοναστήρια, όπως την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου (χτισμένο στα τέλη του 14ου αιώνα) και είναι γνωστή για τα παραδοσιακά χαλιά της. Για μας τους Έλληνες, έχει ιδιαίτερη σημασία διότι εκεί βρίσκεται το Ελληνικό Στρατιωτικό Νεκροταφείο από την εποχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Πιο συγκεκριμένα:

Οι στρατιωτικοί που βρίσκονται ενταφιασμένοι στο εν λόγω Στρατιωτικό Νεκροταφείο ανήκαν στην Τρίτη Μεραρχία Πεζικού (III ΜΠ), η οποία είχε επιστρατευτεί στις 12 Απριλίου 1918 στην Πάτρα, με Διοικητή τον Συνταγματάρχη (ΠΒ) Νικόλαο Τρικούπη. Η καταγωγή των εφέδρων ήταν από το νομό Αχαΐας (η πλειοψηφία) και τους νομούς Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας.

Αμέσως μετά, η III ΜΠ μεταφέρθηκε στην περιοχή της Κοζάνης, όπου παρέμεινε ως εκπαιδευόμενη. Μετά τη διάσπαση του

Μακεδονικού Μετώπου (15 Σεπτεμβρίου 1918), διέθεσε τις δυνάμεις της στις συμμαχικές επιχειρήσεις και συμμετείχε στην προέλαση – καταδίωξη του αποχωρούντος εχθρού στον άξονα Σκόπια – Πρίστινα – Νis – Πίροτ.

Στις 28 Οκτωβρίου 1918, η III ΜΠ φθάνει στη νοτιοανατολική Σερβία και απελευθερώνει την πόλη του Πίροτ από τους Βουλγάρους. Οι στρατιώτες της Μεραρχίας παρελαύνουν απελευθερωτές στην πόλη ενώ ο κόσμος τους υποδέχεται ζητωκραυγάζοντας και ραίνοντας με άνθη τον κεντρικό δρόμο απ' όπου περνούν.

Στη συνέχεια, οι στρατιώτες κατευθύνθηκαν στους πρόποδες του όρους Στάρα Πλάνινα (κοντά στα σερβο-βουλγαρικά σύνορα) καταδιώκοντας τους Γερμανούς και ταυτόχρονα ετοιμάζονταν για να υπερασπίσουν την πόλη από ενδεχόμενη βουλγαρική αντεπίθεση. Εκεί τους βρήκε ο δριμύς χειμώνας, καθώς και η ισπανική γρίπη που μάστιζε την ευρύτερη περιοχή.

Στο χρονικό διάστημα από τον Οκτώβριο του 1918 μέχρι και τον Ιανουάριο του 1919, εξ αιτίας των τραυματισμών, των κακουχιών, των κακών καιρικών συνθηκών αλλά και των ασθενειών, απεβίωσαν συνολικά 358 στρατιωτικοί (5 αξιωματικοί και 353 οπλίτες), οι οποίοι τάφηκαν προσωρινά σε διάφορα νεκροταφεία της περιφέρειας του Πίροτ.

Την περίοδο 1923-24, περισυνελλέγησαν τα λείψανα όλων των θανόντων από την γύρω περιοχή και ενταφιάστηκαν σε κοινό χώρο που παραχωρήθηκε από το Δήμο του Πίροτ, δίπλα από το υφιστάμενο σερβικό στρατιωτικό νεκροταφείο, με πρωτοβουλία της Ελληνίδας Αικατερίνης Λεβαντή, αφού προηγουμένως κατέγραψε τα ονόματά τους. Η Αικατερίνη Λεβαντή υπήρξε μέλος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, με καταγωγή από τα Καλά Νερά του Βόλου και η οποία ήρθε στο Πίροτ το 1920, όταν παντρεύτηκε με τον Σέρβο έμπορο Πέταρ Στάνκοβιτς.

παντού...

Έτσι δημιουργήθηκε το Ελληνικό Στρατιωτικό Νεκροταφείο το 1924 και το ίδιο έτος ο δήμος του Πίροτ, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για την απελευθέρωση και την προστασία της πόλης από τους Έλληνες, παραχώρησε το νεκροταφείο στην Ελλάδα, και κήρυξε παμπηφεί το χώρο ως "ελληνικό έδαφος". Η απόφαση αυτή, αρχικά εξαιτίας της αδιαφορίας του ελληνικού κράτους και αργότερα εξαιτίας της αλλαγής του πολιτικού καθεστώτος στην Γιουγκοσλαβία (ίδρυση της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας), ποτέ δεν εφαρμόστηκε.

Το 2004, ο Δήμος του Πίροτ επικύρωσε την παλαιότερη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Πίροτ (του 1924) και έτσι παραχωρήθηκε εσαεί η χρήση γης του Νεκροταφείου στο ελληνικό κράτος. Η γειτνίαση του ελληνικού στρατιωτικού νεκροταφείου με το σερβικό (όπου κείτονται 76 10 Σέρβοι στρατιωτικοί), δίνει σε συμβολικό επίπεδο τη διάσταση της στενής συνεργασίας των δύο χωρών στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το 1933, στην είσοδο του νεκροταφείου κατασκευάστηκε ένα μνημείο μεγάλων διαστάσεων από λευκό μάρμαρο, που φιλοτέχνησε ο διάσημος γλύπτης Αντώνιος Σώχος, με έξοδα της ελληνικής κυβέρνησης, του οποίου τα αποκαλυπτήρια έγιναν στις 11 Νοεμβρίου 1933 από τον τότε υπουργό στρατιωτικών, Στρατηγό Γεώργιο Κονδύλη. Το νεκροταφείο, το οποίο ανακαινίστηκε το 1971, αποτελείται από 12 σειρές τάφους με τσιμεντόπλακες και σταυρούς από τσιμέντο, με μεταλλικές πινακίδες που αναγράφουν τα στοιχεία των θανόντων.

Την συντήρηση του Νεκροταφείου αρχικά είχε αναλάβει η Αικατερίνη Λεβαντή, η «κυρά Κατίνα» όπως την αποκαλούσαν στο Πίροτ, μέχρι που πέθανε το 1973. Έκτοτε τη φροντίδα ανέλαβε η οικογένεια του Γεωργίου Σουρλαντζή (ήταν έμπορος από την Αθήνα, ο οποίος παντρεύτηκε το 1933 στο Πίροτ, όπου και εγκαταστάθηκε μόνιμα). Από το 2004 και μετά, τη φύλαξη αλλά

και τη συντήρηση του νεκροταφείου ανέλαβε επίσημα η Ελληνική Πρεσβεία και πιο συγκεκριμένα ο Έλληνας Ακόλουθος Άμυνας (ΑΚΑΜ) στο Βελιγράδι, με χρήματα που διαθέτει για το σκοπό αυτό το ΓΕΕΘΑ.

Κάθε χρόνο, στις 20 Σεπτεμβρίου, πραγματοποιείται με κάθε λαμπρότητα και μέσα σε κλίμα συγκίνησης η ετήσια τελετή μνήμης στο νεκροταφείο (καθώς και στο παρακείμενο σερβικό στρατιωτικό νεκροταφείο), με μέριμνα της ελληνικής πρεσβείας στη Σερβία (με ευθύνη του ΑΚΑΜ Βελιγραδίου) και σε συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία Άμυνας και Κοινωνικής Πολιτικής της Σερβίας, καθώς και με το Δήμο του Πίροτ. Στην τελετή παρίστανται εκπρόσωποι της ελληνικής και σερβικής κυβέρνησης, τοπικοί φορείς, απόγονοι των θανόντων, εκπρόσωποι των συλλόγων της ελληνικής κοινότητας στη Σερβία, εκπρόσωποι Συνδέσμων Ελληνοσερβικής Φιλίας, εκπρόσωποι οργανώσεων που διαφυλάσσουν την παράδοση των απελευθερωτικών πολέμων της Σερβίας και πλήθος κόσμου από την γύρω περιοχή.

Ως στρατιωτικός, είχα την τιμή να υπηρετήσω ως Ακόλουθος Άμυνας στο Βελιγράδι (2009-2012) και στο σημείο αυτό να αναφέρω ότι το 2009 η σερβική κρατική τηλεόραση έκανε ένα αφιέρωμα για το Ελληνικό Στρατιωτικό Νεκροταφείο. Στην εκπομπή μίλησε και ένας ηλικιωμένος κάτοικος του Πίροτ, ο Αλεξάνταρ Γιοβάνοβιτς, ο οποίος ανέφερε: "ήμουν παιδί 10 ετών όταν απελευθερώθηκε το Πίροτ. Θυμάμαι ότι εκείνο το φθινοπωρινό πρωινό βρέθηκα στο Καλέ Καπί, την κεντρική πύλη του Πίροτ, μαζί με εκατοντάδες παιδιά. Είχαμε ακούσει ότι έρχονται Γάλλοι στρατιώτες. Μαζευτήκαμε στην είσοδο της πόλης να τους υποδεχθούμε και ξάφνου, εμφανίζονται οι Έλληνες. Η χαρά μας ήταν απεριγράπτη. Οι Έλληνες, αμέσως μετά την είσοδο στην πόλη, πήγαν προς το βουνό Στάρα Πλάνινα, καταδιώκοντας Γερμανούς στρατιώτες που υποχωρούσαν. Εμείς, τα παιδιά, τους ακολουθούσαμε παντού γιατί μας έδιναν σταφίδες. Ακόμη και στο πεδίο της μάχης πηγαίναμε κι αυτοί μας έδιναν, για να μην μας πάρει κανένα βόλι".

Την εκπομπή έκλεισε ο Δήμαρχος του Πίροτ, Βλάνταν Βάσιτς, ο οποίος δήλωσε μεταξύ άλλων: "οι πολίτες του Πίροτ θα αισθάνονται για πάντα ευγνωμοσύνη προς τους Έλληνες, που θυσιάστηκαν για την ελευθερία του σερβικού λαού. Η ανακήρυξη σε ελληνικό έδαφος του χώρου όπου κείτονται, αποτελεί τον ελάχιστο φόρο τιμής. Αφού δεν ήταν δυνατόν να μεταφερθούν στην πατρίδα, φέραμε την Ελλάδα στο Πίροτ".

Το κέντημα του τσεβρέ Μικράς Ασίας και Θράκης

Κάποιες φορές ακούω ότι ένα κατάστημα με είδη κεντημάτων, από τα λιγοστά πλέον που έχουν απομείνει, έχει ωραίους τσεβρέδες στη βιτρίνα του. Διαφημίσεις στο ίντερνετ πωλούν πάμπολλους τσεβρέδες. Κάθε είδος μακρόστενο κυρίως κέντημα βαφτίζεται τσεβρέ. Αυτά τα κεντήματα που μπορεί να είναι ωραία, συνήθως δεν έχουν σχέση με τους τσεβρέδες της παραδοσιακής κεντητικής τέχνης της Μικράς Ασίας και της Θράκης.

Τον αυθεντικό τσεβρέ με τις παραδοσιακές βελονιές κεντούσαν οι κοπέλες και οι γυναίκες από τα πολύ παλιά χρόνια κυρίως στη Μικρά Ασία και τη Θράκη. Η λέξη τσεβρέ στα τουρκικά ζενρε σημαίνει κύκλος, περιτριγύρισμα. Η αείμνηστη Αθηνά Κερεσετζή, η μεγάλη δασκάλα του κεντήματος του τσεβρέ είχε την άποψη ότι ο τσεβρές έχει την αρχή του στον κεφαλόδεσμο των Βυζαντινών, το γυρίνι, που είχε στις δύο άκρες του κεντήματα. Τη χαρακτηριστική βελονιά του τσεβρέ, που δημιουργεί ίδιες όψεις και από τις δύο πλευρές του υφάσματος, μας πληροφορεί ότι τη χρησιμοποιούσαν για να κεντούν τα αυτοκρατορικά άμφια στο Βυζάντιο, γεγονός που αναδεικνύει την βυζαντινή προέλευση του τσεβρέ. Ο κ. Θοδωρής Κοντάρas που μου επισήμανε και άλλες ονομασίες της λέξης ζενρε, όπως περιβάλλον, περίχωρα, περιφέρεια έχει τη γνώμη ότι η ονομασία του κεντήματος προέρχεται από τα σχέδια που κεντούσαν και πηγάζουν σχεδόν όλα από τη φύση και το περιβάλλον.

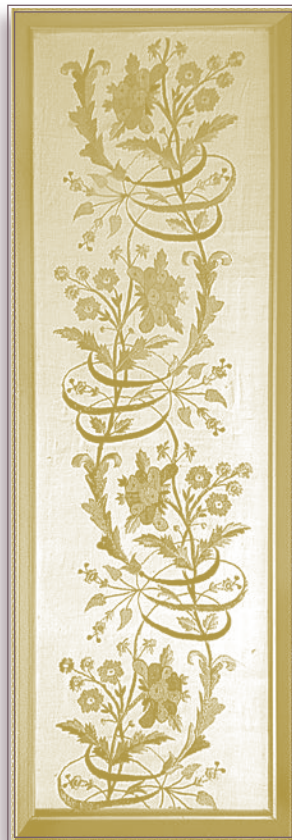
Στην Ελλάδα ο τσεβρές ήρθε με τις γυναίκες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη, κατά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922. Οι γυναίκες της Δυτικής Θράκης γνώριζαν επίσης αυτό το κέντημα, όπως και ορισμένες νησιώτισσες σε νησιά που βρίσκονται κοντά στην μικρασιατικές ακτές, όπως η Λέσβος, η Χίος, η Ρόδος και η Κύπρος. Μερικοί τσεβρέδες ήρθαν στην Ελλάδα μαζί με τα λιγοστά πράγματα που διέσωσαν οι πρόσφυγες. Άλλοι κεντήθηκαν στην Ελλάδα από τις προσφυγοπού-

λες που γνώριζαν το κέντημα αυτό από τις πατρίδες τους... Πολλές προσπάθειες έγιναν και γίνονται για την ευρύτερη διάδοση αυτού του κεντήματος στην Ελλάδα.

Ο παραδοσιακός τσεβρές είναι εργόχειρο κυρίως μακρόστενο ή και τετράγωνο, που η καλή όψη με την ανάποδη του κεντήματος είναι ίδιες. Κεντιέται σε ύφασμα λεπτό λινό, βαμβακερό ή μεταξωτό, με χρωματιστές κλωστές μεταξωτές ή βαμβακερές και χρυσοκλωστές. Τα παλιά χρόνια οι κλωστές ήταν βαμμένες με φυτικά χρώματα γι' αυτό ξεθωριάζουν με τα χρόνια και την έκθεση στο φως. Χρησιμοποιούσαν ακόμη λεπτό επιχρυσωμένο σύρμα για κάποιες λεπτομέρειες και μικρές πούλιες πιο σπάνια.

Η χαρακτηριστική βελονιά του τσεβρέ είναι μετρητή βελονιά. Θυμίζει τη μισή σταυροβελονιά. Κεντιέται με ιδιαίτερο τρόπο. Ξεκινώντας από ένα σημείο ενός τμήματος του κεντήματος προχωρούμε και ολοκληρώνουμε το κέντημα επιστρέφοντας στο αρχικό σημείο. Από αυτόν τον κύκλο που κάνει η βελόνα με την κλωστή υπάρχει η άποψη ότι προέρχεται και η ονομασία του κεντήματος τσεβρές = κύκλος. Οι άλλες βελονιές που χρησιμοποιούνται είναι οι παραδοσιακές φιλτιρέ, πατή, ανεβατό και ρίζα, διπρόσωπες βελονιές επίσης.

Στα σχέδια των τσεβρέδων εκτός από τη βυζαντινή παράδοση που διατηρήθηκε για αιώνες, έχουν ενσωματωθεί και επιδράσεις από γειτονικούς λαούς της Μικράς Ασίας ή κατακτητές όπως οι Πέρσες και οι Άραβες. Στα σχέδια που κεντιούνται κυριαρχούν τα φυτικά θέματα με σχηματοποιημένα κλαδιά, φύλλα, λουλούδια, καρπούς, δέντρα συνή-

αναφορές

θως κυπαρίσσια, ανθοδοχεία και γλάστρες γεμάτες με μαργαρίτες, γαρύφαλλα, ρόδα. Υπάρχουν και θέματα με κτίσματα και καράβια ή σπανιότερα γεωμετρικά. Μια και μοναδική φορά είδα στο διαδίκτυο φωτογραφία τσεβρέ με κεντημένες ανθρώπινες φιγούρες.

Τα κορίτσια και οι γυναίκες κεντούν με υπομονή πυκνές βελονιές με υπέροχα φωτεινά χρώματα και αρμονικούς συνδυασμούς, όπως είχαν μάθει από τις μητέρες τους και αυτές από τις δικές τους προηγούμενως, σε συνέχεια εδώ και αιώνες. Στα κεντήματά τους εκφράζουν με ευαισθησία και λεπτότητα την αγάπη τους για τη φύση που μας περιβάλλει, την ομορφιά, την χαρά της ζωής και την αισιοδοξία, φτιάχνοντας πραγματικά έργα τέχνης.

Στους μακρόστενους τσεβρέδες κεντιούνται τα σχέδια στις δύο στενές άκρες του υφάσματος. Στα τετράγωνα κεντιούνται οι τέσσερις γωνίες ή όλες οι πλευρές. Με τη βελονιά του τσεβρέ κεντούσαν και τις άκρες σε πετσέτες, ζώνες και μαντήλες. Τσεβρέδες στόλιζαν ακόμη και καθρέφτες, κορνίζες, πολυθρόνες και καναπέδες. Εκτός από

άλλων «...20 υποκάμισα, 20 τσεβρέδες, 5 τσεμπέρια...». Τσεβρέδες ακόμη δίνονταν στους γάμους ως δώρο στο γαμπρό και τους συγγενείς του.

Όσοι τσεβρέδες διασώθηκαν και ήρθαν στην Ελλάδα, αν δεν πουλήθηκαν από οικονομικές ανάγκες ή δεν καταστράφηκαν από τη χρήση, φυλάγονται με μεγάλη αγάπη από τους απογόνους των ξεριζωμένων. Είναι ένα κομμάτι που τους συνδέει με τα ήθη, τα έθιμα και την έκφραση της ομορφιάς των χαμένων πατρίδων, μία απόδειξη των δεξιοτήτων, της εργατικότητας και του υψηλού επιπέδου της λαϊκής αισθητικής των

χρόνων που είχαν ζήσει εκεί οι πρόγονοί τους.

Η γνήσια λαϊκή τέχνη του Μικρασιατικού και Θρακικού κεντήματος αιχμαλωτίζει με την ομορφιά του όσους το γνωρίζουν. Η αείμνηστη και ακαταπόνητη Αθηνά Κερεσπετζί, γοητευμένη από αυτή την ομορφιά, θέλοντας να διασώσει και να διαδώσει την τέχνη αυτού του κεντήματος ώστε να μη χαθεί στο πέρασμα των χρόνων, αλλά να συνεχίσει να είναι ζωντανή, πρωτοστάτησε το 1953 για την ίδρυση του Ιδρύματος Προστασίας Ελληνικής Μικρασιατικής Χειροτεχνίας (Ι.Π.Ε.Μ.Χ.). Για την επιτυχία του ιδρύματος συνέβαλαν πολλές άξιες συνεργάτιδες, Μικρασιάτισσες και μη. Συνέλεξαν όσους Μικρασιάτικους τσεβρέδες βρήκαν ψάχνοντας με υπομονή και τους φύλαξαν σαν κειμήλια. Με μεγάλες προσπάθειες δημιούργησαν σχολές, για να μάθουν δωρεάν οι ενδιαφερόμενες την τέχνη του τσεβρέ. Η πρώτη σχολή ιδρύθηκε στο Μόλυβο της Λέσβου. Δημιουργήθηκαν ακόμη σχολές στη Νέα Σμύρνη και σε άλλα μέρη της Αττικής και της Ελλάδας, που ξαναζωντάνεψαν το Μικρασιατικό κέντημα. Ο ΕΟΜΜΕΧ ήρθε αργότερα αρωγός στην προσπάθεια.

Σήμερα μαθήματα του κεντήματος του τσεβρέ γίνονται στην Εστία Νέα Σμύρνης, όπου και εκτίθενται πολλοί παραδοσιακοί τσεβρέδες και τσεβρέδες που έχουν κεντηθεί από τις νεότερες μαθήτριες.

ΠΗΓΕΣ :

- Το Μικρασιατικό κέντημα (Τσεβρές) έκδοση ΕΟΜΜΕΧ 1987
- Παραδοσιακά Μικρασιατικά και Θρακικά κεντήματα Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. 1983 (.pdf)
- Περιοδικό Πρακτική, Τεύχος 171/1995

το διακοσμητικό τους ρόλο ήταν συνδεδεμένοι και με την κοινωνική ζωή. Ήταν απαραίτητο να υπάρχουν στην προίκα κάθε κοπέλας και γι' αυτό τα κορίτσια μάθαιναν από μικρά αυτό το κέντημα. Σε προικοσύμφωνο της Ανδριανουπόλεως του 1882 διαβάζουμε ότι η κοπέλα είχε εκτός των

Παριανιά

Γράφει η Αναστασία Κάλφογλου, τ. Α΄ Αντιπρόεδρος του ΛΕΡ

"Αγέρανος"

τελετουργικός χορός

από το λαβύρινθο της Κρήτης στον αγέρανο της Πάρου

Στη Νάουσα της Πάρου, στις 23 Αυγούστου, στα εννιάμερα της Παναγιάς, όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος, στην πλακόστρωτη αυλή μπροστά στην εκκλησιά της Κοίμησης της Θεοτόκου, ο χορός καλά κρατεί, ένας χορός αρχέγονος και τελετουργικός, ο **αγέρανος**.

Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, όταν ο Θησέας γύρισε από τη Κρήτη έχοντας γλυτώσει τους νεαρούς και τις νεαρές από το Μινώταυρο, έφθασε με την Αριάδνη στο ιερό του Απόλλωνα στη Δήλο και αφού αγκάλιασε τους νέους, χόρεψε μαζί τους γύρω από το βωμό με τα καθαγιασμένα κέρατα, τον γέρανο, ένα χορό που περιελάμβανε κυματισμούς και αναδιπλώσεις, όπως οι στοές του λαβύρινθου σε ανάμνηση της περιπέτειάς του στην Κρήτη. Με τον γέρανο οι χορευτές έφταναν σε ιερή έκσταση και έτσι πίστευαν ότι ταυτίζονταν με το θεό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο αρχαιολογικό μουσείο της Παροικιάς εκτίθεται πλακίδιο της γεωμετρικής περιόδου από το ιερό του Δηλίου Απόλλωνα στην Πάρο, όπου απεικονίζονται άνδρες γυμνοί να χορεύουν τον γέρανο.

Επίσης οι περιηγητές του 18^{ου} και 19^{ου} αι ασχολήθηκαν με τον παριανό χορό. Ο Choiseul Gouffier απεικονίζει σε γκραβούρα τον χορό με το όνομα *Romeca* (Ρωμαίικα), ενώ ο

De Guys περιγράφει λεπτομερώς τους ελιγμούς του πρώτου ζευγαριού ανάμεσα στους υπόλοιπους χορευτές, τα τσακίσματα και τα τριγυρίσματα για να προσπεράσει στο τέλος τους πολλούς κύκλους και να φανεί στην αρχή του χορού ανεμίζοντας το μαντήλι.

Η Δώρα Στράτου σχετικά με τον αγέρανο, αναφέρει ότι ένα ζευγάρι οδηγεί τον κύκλο σε κουλούριασμα και ξεκουλούριασμα, με τα χέρια στους ώμους, με αργά βήματα στην αρχή, ενώ στη συνέχεια τα βήματα γίνονται γρήγορα και πηδηχτά.

Στην Πάρο, σήμερα, ο χορός είναι κυκλικός με ανοίγματα, και όπως υποστηρίζουν οι παλαιότεροι λαογράφοι (Ζαχαρίας Στέλλας και Κυριακή Ραγκούση), θυμίζει το πέταγμα των γερανών (πουλιών) όταν αντιμετωπίζουν τον αέρα, τη βροχή, την καταιγίδα. Συνήθως σχηματίζουν τρεις κύκλους εναλλάξ, ένας άνδρας, μια γυναίκα με βήματα, ένα μπροστά, δύο πίσω, όπως στο χορό στα τρία. Οι κύκλοι ανοιγοκλείνουν όπως το πέταγμα των πουλιών. Ο χορός συνοδεύεται από λαϊκά δίστιχα που συνθέτουν και τραγουδούν οι γιορταστές.

*Άρχισε γλώσσα μ' άρχισε και χείλη μου μελέτα
Τραγούδια και παινέματα όσα κι αν ξέρεις πέτα
Έλα να πάμε στο νησί η μάνα μου εγώ και συ (τσάκισμα)*

*Άρχισε γλώσσα μ' άρχισε τραγούδια ν' αραδιάζεις
Και την καλή παρέα μας να την διασκεδάξεις
Έλα έλα με τα μένα κι ας τη μάνα που σε γέννα (τσάκισμα)*

*Στα όρη βγαίνει η κάπαρη τα λόγια σου είναι ζάχαρη
Στα όρη βγαίνω και θωρώ τον κόσμο το προσωρινό
Τούτη η γη που την πατούμε όλοι μέσα θε να μπούμε (τσάκισμα)*

*Ένα κλαδάκι ζάχαρη ητρώγαμε τα δυο μας
κι όποιος μας εξηχώρησε να λάβει τον καϊμό μας
Παναγιά μου παναγιά μου, θάρρος και παρηγοριά μου (τσάκισμα)*

Ο βυζαντινολόγος Φαίδων Κουκουλές αναφέρει ότι κατάλοιπο του αρχαίου γέρανου που χορεύτηκε από το Θησέα και τους συντρόφους σε κατάσταση ιερής έκστασης είναι και το αποκριτικό δρώμενο του αγέρανου με τιμώμενο θεό, τον Διόνυσο. Ο χορός χορεύεται με τα χέρια σε χιαστί, ενώ ταυτόχρονα ακολουθεί τα γνωστά βήματα και τα ανοίγματα του παραδοσιακού χορού. Αναβιώνει ευλαβικά στο χωριό "Λεύκες" με έντονο διονυσιακό και φαλλικό χαρακτήρα εξαιτίας των σατυρικών δίστιχων.

*Ο Γιάνναρος απέθανε κι άφησε διαθήκη
να μην τον θάψουν σ' εκκλησιά μήτε σε μοναστήρι
μον να τον εθάψουνε σε μια μηλιά από κάτω...*

Στις μέρες μας που ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων στέκεται άβουλο και απαθές, χωρίς κριτικό πνεύμα και με μειωμένη αισθητική μπροστά στη γνήσια παράδοση, με μουσικά ακούσματα της κακώς νοούμενης ευρωπαϊκής κουλτούρας, είναι παρήγορο να βλέπουμε να αναβιώνουν έθιμα και να ζωντανεύουν οι παραδοσιακοί χοροί και τα τραγούδια στα νησιά μας και σε πολλά άλλα μέρη της πατρίδας μας.

ΠΗΓΕΣ :

- Δ. Σοφιανού, *Παριανά λαογραφικά θέματα*, έκδοση Δήμου Πάρου
- Μ. Χανιώτη, *Παραδοσιακή μουσική Πάρου/Αντιπάρου*, Αθήνα 2001

Η φορεσιά της Πάρου

Κατά τις περιόδους της Φραγκοκρατίας και Τουρκοκρατίας, ξένοι περιηγητές επισκέφθηκαν τη χώρα μας και κατέγραψαν εντυπώσεις και έντυπες παραστάσεις (σχέδια, υδατογραφίες, χαλκογραφίες που συγκροτούν αναμφίβολα ένα πλούσιο αρχείο οπτικών μαρτυριών με εκφάνσεις της ελληνικής ζωής και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς του 16ου -19ου αιώνα.

Ξεχωριστή θέση κατέχουν οι απεικονίσεις των Ελληνικών Ενδυμασιών και ιδιαίτερα των Κυκλάδων, πολυσύχναστου σταθμού στις περιηγήσεις προς την Ανατολή.

Από την εποχή της Αναγέννησης, οι Ελληνικές Ενδυμασίες γοήτευαν τους Ευρωπαίους για τους τολμηρούς χρωματικούς συνδυασμούς, τις ευφάνταστες συνθέσεις των διαφόρων εξαρτημάτων, τον πλούτο των περίτεχνων κοσμημάτων. Ωστόσο, σύμφωνα με τους ειδικούς μελετητές και λαογράφους, οφείλουμε να αντιμετωπίζουμε με επιφύλαξη την εγκυρότητα των απεικονίσεων, δεδομένου ότι, πολλές φορές διαμορφώνονται, είτε από προσωπικούς αισθητικούς προσανατολισμούς, είτε γιατί φιλοτεχνήθηκαν βάσει γραπτών ή προφορικών περιγραφών ή ακόμα επινοήθηκαν για εντυπωσιασμό.

Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και η φορεσιά της Πάρου που προέρχεται από επιχρωματισμένη χαλκογραφία του Γάλλου περιηγητή και συγγραφέα Nicolas de Nicolay από το ταξίδι του στα νησιά του Αρχιπελάγους το 1583 όπου οι απεικονίσεις των ελληνικών ενδυμασιών θεωρούνται αξιόπιστες γιατί τεκμηριώνονται από συνοδευτικά κείμενα που αναφέρονται στις ενδυματολογικές συνήθειες των Ελληνίδων.

Η φορεσιά αποτελείται από το κουκουλά-ρικο, μεταξωτό πουκάμισο με βαθύ άνοιγμα στο στήθος και σουρωτό, εφαρμοστό μανίκι. Στολίζεται με φίνες δαντέλλες και χρυσαφιές τρέσες. Το φουστάνι είναι από μεταξωτό ύφασμα με ανάγλυφα άνθινα σχέδια, πολύπτυχο στολισμένο με χρυσαφιές τρέσες, ενώ τα κοντά μανίκια φέρουν στην περιοχή των ώμων, κόκκινα φιογκάκια. Ο μπούστος είναι εφαρμοστός και κλείνει μπροστά με χρυσά κορδόνια. Ο ποδόγυρος γαρνίρεται με φαρδιά λωρίδα πολύχρωμου βαρύτιμου υφάσματος. Ο κεφαλόδεσμος είναι εντυπωσιακός. Τα μαλλιά συγκρατούνται ψηλά και στολίζονται με μια τετράμετρη, μεταξωτή, λευκή μπόλια. Περιδέрайο και σκουλαρίκια από μαργαριτάρια.

ΠΗΓΕΣ :

- «Η ελληνική ενδυμασία» Φανή - Μαρία Τσιγκάκου, Μουσείο Μπενάκη 2006

Γράφει η Κατερίνα Σιούτα - Παπαδοπούλου, τ. Εφορος Λαογραφικού Αρχείου του ΛΕΡ
Μελέτημα από τις «Λαογραφικές προσεγγίσεις μου»

Πασχαλόγιορτα!

Με το τέλος του Τριωδίου, κοντά στις 19 Μαρτίου (εαρινή ισημερία) ετοιμαζόμαστε για την Ανάσταση, που συμπίπτει με την καλύτερη ώρα της Άνοιξης. Το Πάσχα (Πεσάχ στην λατρεία των Αιγυπτίων, από όπου προήλθε), υιοθετήθηκε από τους Εβραίους, σε ανάμνηση της εξόδου τους από την Αίγυπτο και από τους Χριστιανούς, για να τους θυμίζει τον Σταυρικό θάνατο του Ιησού στο Ιουδαϊκό Πάσχα. Και ο Σταυρός έγινε για τους Χριστιανούς από σύμβολο οδύνης, σύμβολο δόξας! Πίσω από την νέα ερμηνεία, θεμέλιο ήταν η θεία αγάπη για τον άνθρωπο, που πίστευε στην δημιουργία ενός νέου κόσμου αληθινού κι αγαπημένου!

Η Μεγάλη Σαρακοστή στο μεταξύ σηματοδοτούσε προχριστιανικά έθιμα που αναβίωνονταν και συμβάδιζαν με τις Χριστιανικές τελετουργικές ακολουθίες, τους κατοπινούς Χαιρετισμούς και την Μεγάλη Εβδομάδα. Και η νεκρανάσταση του Λαζάρου ως γιορτή χαρμολύπης, στα Πασχαλινά τελετουργικά είχε και την αφήγηση της παράδοσης, που ιστορούσε ότι ο Λάζαρος αφού αναστήθηκε από τον Ιησού, δεν ξαναγέλασε ποτέ. Ήταν «αγέλαστος» ως το τέλος του, επηρεασμένος από την φοβερή εμπειρία του κάτω κόσμου, την οποία τραγουδούσαν οι Λαζαρίνες σε μια παραλλαγή των ευχετήριων τραγουδιών τους, που τα προσάρμοζαν ανάλογα στους νοικοκύρηδες και το σπίτι που επισκέπτονταν... Οι αφιερωμένοι στίχοι στο δράμα του Λαζάρου ήταν «...πες μας Λάζαρε τι είδες, εις τον Άδην που επήγες; είδα φόβους, είδα τρόμους, είδα βάσανα και πόνους/ δώστε μου λίγο νεράκι, να ξεπλύνω το φαρμάκι, της καρδιάς και των χειλέων / και μην με ρωτάτε πλέον...»

Έτσι ξεκινούσαν από πολύ παλιά, τα Πασχαλόγιορτα, πριν την Μεγάλη Εβδομάδα, που ήταν απαγορευτική για γάμους-διασκεδάσεις, με τις Λαζαρίτικες εκδηλώσεις, όπου χόρευαν ανύπαντρες κοπέλες, με όμορφες συμβολικές φορεσιές. Χόρευαν πρώτα μέσα στο χωριό για να καλαντίσουν και μετά στην πλατεία με πρώτο χορευτή τον ιερέα τους. Οι ίδιες χαίρονταν και το νυφοπάζαρο, που προσέφερε ο χώρος και το έθιμο! Οι χοροί ήταν καγκιλευτοί, ή αψιδωτοί (σήκωναν τα

χέρια τους σαν αψίδα) και δίπατοι (Μ. Ασία, Πόντος, Μακεδονία, Θεσσαλία). Τα καλαθάκια τους γέμιζαν από αυγά, ξηρούς καρπούς και φρούτα, γιατί χρήματα δύσκολα περίσσευαν...

Με την Σαρακοστή και τα κατά τόπους δρώμενα, που αναφέρονταν στην αναγέννηση της φύσης και της ζωής, όπως οι κήποι του Άδωνη στις Σέρρες, ο Ζαφείρης στην Ήπειρο, ο Λειδινός στην Αίγινα, οι κούνιες σε χλωρά δέντρα διασκεδάζαν και τραγουδούσαν «...Κούνια μου κούνησέ τηνε /ως να βραδιάσει η μέρα /να ξημερώσει να τη δω/ να πάρει ο νους μου αέρα» «...Κουνήσετε τις έμορφες, κουνήσετε τις άσπρες / κουνήσετε τις λεμονιές, που 'ναι ανθούς γεμάτες...». Ακολουθούν τα κόκκινα αυγά με τους συμβολισμούς τους, οι τελετουργικοί χοροί στα Πασχαλόγιορτα και στου Αγ. Γεωργίου την γιορτή, με τα αμέτρητα άλλα έθιμα. Όλα ανέκαθεν συνέβαλαν στην προσπάθεια των ανθρώπων, να συνάδουν στην ανανέωση της φύσης για υγεία, ευετηρία και πάντα για καλή σοδειά!

Με την Μεγάλη Δευτέρα «μεγάλη Μαχαίρα» έλεγαν, υποχρεώσεις με συμβολικό - γονιμικό χαρακτήρα, συνυπάρχουν με τον καθημερινό εκκλησιασμό των πιστών. Μεγάλη Τρίτη «μεγάλη θλίψη». Την Μεγάλη Τετάρτη μετά το Ευχέλαιο οι νοικοκυρές στην περιφέρεια, ανανεώνουν το προζύμι για το ζύμωμα του ψωμιού της χρονιάς και το βράδυ ή την Μεγάλη Πέμπτη βάφουν τα αυγά, που η παράδοση τα θέλει κόκκινα, στο χρώμα της θυσίας, αλλά και της χαράς! Βάζουν το πρώτο στο εικόνισμα και πετούν το παλιό στο ποτάμι. Παλαιότερα το κρατούσαν επτά χρόνια (κρατήρα το έλεγαν) ως φυλαχτό των εγκύων για να μην αποβάλουν. Συγχρόνως πηγαίνουν στα κοιμητήρια και μοιράζουν κόλλυβα για τις ψυχές. Η Μεγάλη Παρασκευή τιμάται από τους Χριστιανούς στον κόσμο με κατάλυξη, περιφορές των Επιταφίων και τελετουργικά έθιμα που

επαναλαμβάνονται με σεβασμό! Το Μεγάλο Σάββατο, όταν στις εκκλησίες ψάλλεται το «...ανάστα ο Θεός...» αρχίζουν οι χαρές του λαμπριάτη ή πασχάτη, που είναι το αρνί που θυσιάζεται για το πλούσιο Πασχαλινό τραπέζι και συμβολικά θυμίζει την θυσία του Ιησού «...του αμνού του αίματος τας αμαρτίας του κόσμου...»

Λαζαρίνες

προσεγγίσεις...

Γράφει η Ντέμυ Γιαννακοπούλου - Πρεβεδωρού, αρχιτέκτων μηχανικός

Η Αθήνα μέσα από τα τραγούδια

Πολλά έχουν γραφτεί για την παλιά Αθήνα. Νοσταλγοί μιας άλλης εποχής ύμνησαν την ομορφιά της, με τις λατέρνες, τις γαζίες στα πεζοδρόμια και τις ταβέρνες με τη ρετσίνα.

- Πήρε ο Θεός γαλάζιο φως, γιούλια, πανσέδες, κρίνα κι' ένα ανοιξιότικο πρωί έφτιαξε την Αθήνα... Αθήνα, κόρη τ' ουρανού η γη σε καμαρώνει κι' ο ήλιος το χρυσάφι του στα πόδια σου απλώνει, τραγούδησε η Μαίρη Λίντα.

- Αθήνα μου πώς να στο πω, σα μάνα μου σε αγαπώ και πιο πολύ ακόμα... Μ' αρέσεις Αθήνα γιατί όλη η γλυκιά μας Ελλάδα στα χέρια σου Αθήνα μου έχει χτιστεί. Αθήνα και πάλι Αθήνα..., τραγούδι του Μιχάλη Σογιούλ που ερμήνευσε η Σοφία Βέμπο.

- Όμορφη μ' Αθήνα, που 'ν τα χρόνια εκείνα που 'ν τα χρόνια εκείνα τα παλιά, λες και σ' είχαν άχτι και σε 'κάναν στάχτη ... απέδιδαν με πόνο ο Νίκος Γούναρης και ο Τώνης Μαρούδας.

- Μ' άσπρα πουλιά και σύννεφα τον ουρανό θα ντύσω και τ' όνομά σου αθάνατο στην πέτρα θα κεντήσω... Αθήνα, χαρά της γης και της αυγής ήταν για τον Χατζηδάκη, την Μούσχοιρη και τον Βογιατζή.

Για την ιστορική πλατεία Ομονοίας η Σοφία Βέμπο δίνει μια άλλη εκδοχή στο «Ομόνοια Platz»

- Σε κάθε γωνία επτά καφενεΐα, καρέκλες με κόσμο γεμάτες... ανθοπωλεία, τριάντα περίπτερα, πέντε - έξη παλιές μπουραρίες... κοσμοσυρροή, μέρα νύχτα ως το πρωί... κουλουρτζήδες, πόλισμαν... απόγευμα Κυριακής οι φαντάροι... τσατσάρες, στυλό και λαχεία και χαζοί από την επαρχία... ντονέρ, κεμπάπ... ξενύχτηδες περνούν από χει.

- Αθήνα μου φως μου, καμάρι του κόσμου... αθάνατη πόλη σ' αγάπησαν όλοι τρελά... στα βαρέλια χρυσίζει η ρετσίνα... Στης Πλάκας της ανηφοριές... μοσχοβολάει μια γλάστρα σγουρό βασιλικό τραγούδησε ο Γιάννης Πετρόπουλος.

Αλλά για ποια Αθήνα μιλάμε; Αυτή των νεοκλασικών ή των προσφυγικών κατοικιών των αστών ή των απλών μεροκαματιάρηδων και των επαρχιωτών που έρχονταν για αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης;

Και η μέρα της Ανάστασης γιορτάζεται με οικογενειακά ανταμώματα, με συγχώρηση για τα ανθρώπινα λάθη, με χαρές, χορούς, φιλιά κι αγάπη! Την Κυριακή του Πάσχα μπροστά στις εκκλησίες και γύρω στα ξωκκλήσια, αρχίζουν οι άντρες τον μακρόσυρτο χορό με ρυθμικά βήματα στα τρία και πρώτο τον ιερέα, ενώ πίσω τους ακολουθούν οι γυναίκες, επαναλαμβάνοντας τα βήματα και τους στίχους. Στην σκέψη μας ήταν και είναι οι μη έχοντες που οφείλουμε να κάνουμε ό,τι μπορούμε γι' αυτούς...

Μετά την μεγάλη γιορτινή μέρα ακολουθεί η εβδομάδα της Διακαινησίμου - το Ασπροβδόμαδο, με χορούς τελετουργικούς και πανηγύρια! Στα Μέγαρα την Τρίτη χορεύουν τον χορό της Τράτας, ενώ στην Θεσσαλία για τρεις μέρες μετά το Πάσχα, χορεύουν στην πλατεία του χωριού και τραγουδούν Πασχαλινά τραγούδια! Στην Κάρυστο την Πέμπτη της Διακαινησίμου χορεύουν τον «κύρ-βοριά», για να καλοπάρουν τον καταστροφικό αέρα, που δεν αφήνει τίποτε όρθιο... Στην Σίφνο έχουν πανηγύρι την Παρασκευή της Διακαινησίμου στη γιορτή της Ζωοδόχου Πηγής, όπου παίρνουν και αγίασμα - αρχαϊκή συνήθεια που έχει σχέση με εξαγνισμό και ευλογία! «...Η Παναγία εικονίζεται ως κρήνη, που χαρίζει το νερό της ζωής...» Στην Κρανιά πηγαίνουν πεζοί οι περισσότεροι στην θαυματουργή Παναγία Βελονίτισσα, από το πρωί, για να λειτουργηθούν, να ψωνίσουν μικροπράγματα στο κοντινό πανηγυράκι, να συμφάγουν με φίλους, συγγενείς, συγχωριανούς, ό,τι έφεραν από τα σπίτια τους και να χορέψουν, για να τιμήσουν τα Πασχαλόγιορτα, όπως τους πρέπει! Και τα πανηγύρια συνεχίζονται ως της Αναλήψεως, που τελειώνουν οι Πασχαλογιορτές!

Γιατί «...πέρα από εκδηλώσεις πίστης, τα πανηγύρια αποτελούν συλλογικά, πολυσύνθετα και υψίστης σημασίας επικοινωνιακά γεγονότα, που λειτουργούν ως θεμέλια πολιτισμού για τις ανθρώπινες κοινότητες, ακόμη και στις μέρες μας, με όποια μορφή επιτελούνται κατά τόπους!!!»

Ελένη Ψυχογιού-Ερευνήτρια, Λαογράφος.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

- Αικατερινίδης Γεώργιος : Διευθυντής Ερευνών Κέντρου Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών
- Μάργαρα Ζωή : Εθνολόγος - Κοινωνική Ανθρωπολόγος
- Πολίτης Νικόλαος : Καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Πολυμέρου-Καμπλάκη Καίτη : Διευθύντρια Κέντρου Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών
- Τερζοπούλου Μιράντα : Εθνολόγος - Ερευνήτρια Λαογράφος
- Ψυχογιού Ελένη: Φιλολόγος - Ιστορικός - Αρχαιολόγος - Ερευνήτρια Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών

και για τους

Γράφει η Εύη Γκατσοπούλου, Πρόεδρος του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας, Εκπαιδευτικός

"Πώς διασκεδάζαν παλιότερα οι Έλληνες"; μας το αποκαλύπτει το Μουσείο Νεότερου Πολιτισμού στο Μοναστηράκι

Στο κέντρο της Αθήνας, στο Μοναστηράκι, άνοιξε τις πόρτες του το Μουσείο Νεότερου Πολιτισμού, για να δεχθεί στις πλακόστρωτες φιλόξενες αυλές με τις ελιές και τα αρχαία ερείπια και στα κτήριά του μικρούς και μεγάλους επισκέπτες, που θα γνωρίσουν εκεί την καθημερινή ζωή των ανθρώπων του πρόσφατου παρελθόντος.

Η ενότητα «Πώς διασκεδάζαν παλιότερα οι Έλληνες» αποκαλύπτεται σε μια ομάδα παιδιών που βρέθηκαν εκεί. Ας τους ακολουθήσουμε, για να γνωρίσουμε από κοντά τους τρόπους που ψυχαγωγούνταν τα παιδιά στις αλάνες και οι ενήλικες στα σπίτια, στα μαγαζιά και στις πλατείες.

«Ελάτε παιδιά, η ξύλινη πόρτα ανοίγει, ας μπούμε στην πρώτη αίθουσα του κτηρίου. Κοιτάξτε, μια οικογένεια, οι γονείς, οι παππούδες και τα παιδιά, γύρω από το γιορτινό τραπέζι τρώνε, συζητούν, γελούν και τραγουδούν!»

«Μα η εικόνα απέναντί μας αλλάζει. Βρισκόμαστε τώρα σε μια πλατεία χωριού με την εκκλησία και το δέντρο στη μέση. Μοιάζει με πανηγύρι στη γιορτή του τοπικού Αγίου! Μια ορχήστρα με παραδοσιακά όργανα συνοδεύει τον κυκλικό χορό μικρών και μεγάλων. Κάποιοι κάθονται γύρω σε τραπέζια και τσουγκρίζουν τα ποτήρια τους!»

«Μου θυμίζει το γλέντι το δεκαπενταύγουστο στη γιορτή της Παναγίας στο χωριό του πατέρα μου. Πόσο είχαμε διασκεδάσει!»

«Παιδιά, πάμε στη διπλανή αίθουσα. Αναγνωρίζω όλες τις φιγούρες του Καραγκιόζη. Είναι μεγάλες και χρωματιστές!»

«Α, να η Αγλαΐα η γυναίκα του, ο Καραγκιόζης και το Κολλητήρι έξω από την παράγκα τους. Πιο πέρα ο Νιόνιος και ο Μπάρμπα Γιώργος με το Χατζηαβάτη. Να και ο μέγας Αλέξανδρος με το φίδι. Όλα τα ιστορικά γεγονότα, μα και τα καθημερινά, ήταν θέματα των παραστάσεων στο θέατρο σκιών...»

«Μα προσέξτε τι γράφει η πινακίδα! Ο Καραγκιόζης παιζόταν και στην Τουρκία και στην Κύπρο!»

μικρούς μας φίλους...

«Ας μη χασομεράμε! Πάμε να παίξουμε με τις φιγούρες στο θέατρο σκιών. Υπάρχει στη διπλανή αίθουσα ένα άσπρο σεντόνι σαν αυτό που στερέωναν στις γειτονιές παλιά τα παιδιά, για να ανεβάσουν μια παράσταση. Εγώ θα είμαι ο Καραγκιοζοπαίχτης! Πάω πίσω από τον μπερντέ. -Λοιπόν θα φάμε, θα πιούμε και νηστικοί θα κοιμηθούμε!»

«Ελάτε τώρα πιο πέρα, αυτές οι φορεσιές μου θυμίζουν αυτές που φοράμε στο Λύκειο των Ελληνίδων.»

«Ναι, αλλά είναι γεμάτες με μεγάλα κουδούνια σαν αυτά που βάζουν οι βοσκοί στα πρόβατά τους. Θυμάμαι πως είχα δει αυτούς τους κουδουνοφόρους στον Σοχό τις Απόκριες. Φορούσαν τραγόμορφες μάσκες και κινούνταν δεξιά κι αριστερά κάνοντας εκκωφαντικό θόρυβο με τα κουδούνια. Μας είπαν πως έτσι έδιωχναν μακριά το κακό!»

«Δίπλα βλέπω ένα πικάπ, όπου με έναν δίσκο που τοποθετούσαν, άκουγαν οι παλιότεροι μουσική και χόρευαν στα πάρτι, όπως μου έλεγε η γιαγιά μου».

«Εμένα ο παππούς μου πήγαινε τα απογεύματα στο καφενείο. Απολάμβανε τον καφέ του στη χόβολη και έπαιζε τάβλι. Δεν υπήρχε τότε τηλεόραση ούτε τάμπλετ!».

«Τελειώνει η περιήγησή μας στο τμήμα αυτό του μουσείου! Πάντως διασκεδάσαμε κι εμείς! Ας κρατήσουμε ως ανάμνηση τις στιγμές από την κάμερα του φωτογράφου. Ζευγάρια που χόρευαν στα πάρτι, τη λατέρνα που έβγαζε μουσική αν της γύριζες έναν μοχλό, τα κέντρα διασκέδασης

με τη ζωντανή ορχήστρα, αυτοσχέδιες αποκριάτικες μεταμφιέσεις και πειράγματα, το κουκλοθέατρο και τα πεντόβολα ή το τόπι στους δρόμους, τον κινηματογράφο, τις εκδρομές και το πικνικ στην εξοχή, τον υπαίθριο παγωτατζή...»

«Σίγουρα θα ξαναέρθουμε, για να επισκεφθούμε και να παίξουμε και στα υπόλοιπα κτήρια, να μάθουμε για τη διατροφή, τα ρούχα, τα εργαλεία, τις εργασίες των γυναικών και των ανδρών, τα χειροποίητα υφαντά και

αντικείμενα, αλλά κυρίως για να διασκεδάσουμε με τα βιωματικά παιχνίδια και τις εκπλήξεις που κρύβονται σε κάθε αίθουσα!»

Εκδηλώσεις του ΛΕΡ

Νοέμβριος 2024 - Μάρτιος 2025

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

- **1 Νοεμβρίου:** Το τμήμα υφαντικής ΛΕΡ υλοποίησε μια ενδιαφέρουσα εκπαιδευτική εμπειρία σε έναν όμορφο χώρο τέχνης, την γκαλερί Bernier- Eliades στο Θησείο, για τα έργα της Μαρίας Γρηγορίου και Γιάννη Παπαδόπουλου.
- **15-17 Νοεμβρίου:** Ένα αξέχαστο τριήμερο έζησαν τα μέλη του ΛΕΡ στο Καρπενήσι, στο ξενοδοχείο Μοντάνα, για δύο σεμινάρια χορού. Το πρωινό του Σαββάτου το ΛΕΡ επισκέφθηκε τη Μονή της Παναγίας Προυσιώτισσας, περιηγήθηκε το Μεγάλο χωριό και το μουσείο Εθνικής Αντίστασης.
- **21 Νοεμβρίου:** Για τη γιορτή των Εισοδίων της Παναγίας στην ελληνική ύπαιθρο έβραζαν τα πολυσπόρια με μέλι, ξηρούς καρπούς και ρόδι. Ακολουθούσε γλέντι με χορούς, τραγούδια και κρασάκι! Το έθιμο αυτό αναβίωσαν τα χορευτικά τμήματα του ΛΕΡ
- **21 Νοεμβρίου:** Τον ποιητή, λάτρη της Ελλάδας, του ήλιου, τον βραβευμένο με Νόμπελ λογοτεχνίας, Οδυσσέα Ελύτη, προσεγγίζει η ομάδα φιλαναγκωσίας ΛΕΡ
- **22 Νοεμβρίου:** Με την καθοδήγηση της δασκάλας τους, Αλίκης Νεφέλης Μαυράκη, και της Εφόρου Λαογραφίας, Ασπασίας Μπούρχα, τα παιδιά του μουσικοκινητικού τμήματος ΛΕΡ έμαθαν για το μάζεμα της ελιάς.
- **23 Νοεμβρίου:** Ένα δημιουργικό πρωινό πέρασαν οι μικροί φίλοι του ΛΕΡ με τη δασκάλα κεραμικής, Σοφία Σωτηροπούλου.
- **24 Νοεμβρίου:** Το οδοιπορικό του ΛΕΡ τον περασμένο Ιούνιο στην μακρινή, αλυσμένη πατρίδα της Καπαδοκίας αφηγήθηκε με καταγιστικό τρόπο ο φιλόλογος, συνεργάτης του ΛΕΡ, Θεωδωρής Κοντάρης, στην αίθουσα " Φίλιππος Καβουνίδης". Κοπέλες από τα χορευτικά τμήματα ΛΕΡ χόρεψαν με τελετουργικό τρόπο "ίσσο", τα "μαντίλια" και τα "κουτάλια", που δίδαξε ο Θέος Λειβαθνός, φορώντας τα παραδοσιακά ενδύματα από την Καπαδοκία.
- **25 Νοεμβρίου:** Το νέο τεύχος του περιοδικού "τ' Ανάβλεμμα", που εκδίδει το ΛΕΡ, είναι αφιερωμένο στους Σαρακατσάνους της περιοχής μας!
- **30 Νοεμβρίου:** Τα τμήματα Οικοτεχνίας ΛΕΡ επισκέφθηκαν την έκθεση "Διάσπα" του ιδρύματος Βασίλη Παπαντωνίου στο μουσείο Μπενάκη.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

- **6 Δεκεμβρίου:** Η ομάδα του ΛΕΡ απόλαυσε τη θεατρική παράσταση "Ετυμολογία" στο θέατρο Ελληνικός κόσμος, στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού.
- **10-11 Δεκεμβρίου:** Τρίτη και Τετάρτη, άνοιξε το χριστουγεννιάτικο παζάρι, που οργάνωσε η Εφορεία Οικοτεχνίας ΛΕΡ.
- **12 Δεκεμβρίου:** Η Έφορος Λαογραφίας, Ασπασία Μπούρχα, παρουσίασε τη γιορτινή σαρακατσάνικη λαχανόπιτα, το " μπλανό", στους μικρούς και μεγάλους χορευτές του ΛΕΡ.
- **13 Δεκεμβρίου:** Στο Κολλέγιο Αθηνών παρουσίασαν χορούς από τη Μακεδονία και τη Θράκη χορευτικές ομάδες παιδιών και εφήβων του ΛΕΡ.
- **13 Δεκεμβρίου:** Το τμήμα υφαντικής ΛΕΡ με τη δασκάλα του, Λαμπρινή Σουγιά, περιηγήθηκε την έκθεση με τα κρητικά υφαντά και καλλιτεχνήματα με τίτλο "Αρόδαμοι κι Ασπάλαθοι" στην Πινακοθήκη και πρώην οικία της Σοφίας Λασκαρίδου, στην Καλλιθέα.
- **17 Δεκεμβρίου:** Στο καταστόλιστο ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία, βρέθηκε η Πρόεδρος, η Έφορος Λαογραφίας και μέλη του ΛΕΡ συμμετέχοντας στο χριστουγεννιάτικο τσάι του Λ.τ.Ε.
- **19 Δεκεμβρίου:** Τα τμήματα χορού και κρουστών ΛΕΡ ολοκλήρωσαν τα μαθήματά τους για το 2024 με χορό, τραγούδι, μουσική, γλέντι, μεζέδες!
- **24 Δεκεμβρίου:** Η χορευτική ομάδα του ΛΕΡ είχε την τιμή να ψάλει τα κάλαντα από τη Μικρά Ασία και τη Χίο στην Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Κατερίνα Σακελλαροπούλου.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

- **18 Ιανουαρίου:** Ομάδα του ΛΕΡ συμμετείχε στην εκδρομή που οργάνωσε το Περιφερειακό τμήμα Λ.τ.Ε. Παπάγου στην Καλαμάτα.
- **19 Ιανουαρίου:** Φίλοι και μέλη του ΛΕΡ αντάμωσαν στο ξενοδοχείο "Αύρα" στη Ραφήνα, για να κόψουν την πατροπαράδοτη βασιλόπιτα.
- **21 Ιανουαρίου:** Στο τσάι της Εφορείας Φιλολογικού και Βιβλιοθήκης του Λ.τ.Ε. βρέθηκε η Πρόεδρος, μέλη του Δ.Σ. και μέλη του ΛΕΡ, για να

παρακολουθήσουν τις ομιλίες του Θεωδωρή Κοντάρη, της Άννας Κυριακάκη και της Εφόρου, Φώφης Ραζή, για τον ελληνισμό της Ανατολής και την Καπαδοκία.

- **25 Ιανουαρίου:** Η ομάδα φιλαναγκωσίας ΛΕΡ επισκέφθηκε το Μουσείο "Σπίτι του Ελύτη", στην οδό Διοσκούρων 4 και Πολυγνώτου.
- **28 Ιανουαρίου:** Οι μικροί χορευτές του ΛΕΡ δημιούργησαν χάρτινα μουσικά όργανα με ρύζι, που ζωγράρισαν τα ίδια, με την καθοδήγηση της δασκάλας τους και της Εφόρου Λαογραφίας.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

- **16 Φεβρουαρίου:** Στα καλντερίμια του γραφικού Ναυπλίου ανακάλυψε το ΛΕΡ πτυχές της νεότερης ελληνικής ιστορίας μέσα από τα αγάλματα, τα κτήρια, τα φρούρια και με επίσκεψη στο Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, στο αρχαιολογικό μουσείο και στο Μπούρτζι.
- **18 Φεβρουαρίου:** Η Πρόεδρος του ΛΕΡ δέχθηκε και ευχαρίστησε για την ευγενική προσφορά της την ομάδα εθελοντών οικολογικής προστασίας της παραλίας στο Κόκκινο Λιμανάκι. Ο συντονιστής της ομάδας, Αργύρης Κωστάκης, παρέδωσε δύο ατομικούς αργαλειούς, που θα χρησιμοποιούν από τις μαίστρες στο τμήμα Υφαντικής του ΛΕΡ.
- **18 Φεβρουαρίου:** Ο χοροδιδάσκαλος, Δημήτρης Κοκκώνης, μέλος συλλόγου "Γεωργάκης Ολύμπιος", από το Χιονοχώρι Σερρών μετέδωσε στους χορευτές ΛΕΡ στοιχεία της μουσικής, των χορών, της γλώσσας των Βλάχων Σερρών.
- **23 Φεβρουαρίου:** Οι μικροί χορευτές του ΛΕΡ ντυμένοι αποκρίτικα ζωγράρισαν και φόρεσαν ζωομορφες, αποκρίτικες μάσκες, χόρεψαν, διασκέδασαν! Το τμήμα ενηλίκων βίωσε το έθιμο της " χάσκας". Τέλος δοκίμασε την παραδοσιακή ηπειρώτικη τσουκνιδόπιτα από τα χέρια της συνεφόρου Λαογραφίας, Ευαγγελίας Πανταζή!
- **27 Φεβρουαρίου:** Το τελευταίο μάθημα χορού της Αποκριάς εξελίχθηκε σε γλέντι, που θύμιζε τις αυθεντικές γιορτές στις γειτονιές.

ΜΑΡΤΙΟΣ

- **1 Μαρτίου:** Γύρω από τη φωτιά, τη Τζαμάλα, του συλλόγου Ηπειρωτών, στην πλατεία της Ραφήνας, χόρεψε η ομάδα του ΛΕΡ σατυρικούς, αποκρίτικους χορούς στις εκδηλώσεις που διοργάνωσε ο εμπορικός σύλλογος Ραφήνας
- **1 Μαρτίου:** Με το περιφερειακό τμήμα Παπάγου του Λ.τ.Ε. συνταξίδευσαν μέλη του ΛΕΡ και βίωσαν τα παραδοσιακά έθιμα της Αποκριάς στο Βαμβακόφυτο, στο Φλαμπούρι, στον Σοχό.
- **9 Μαρτίου:** Η εκπαιδευτικός και συγγραφέας, Αφροδίτη Περίφανου, παρουσίασε διαδραστικά με θέατρο, παιχνίδι, τραγούδι, ζωγραφική το βιβλίο της, "Ο μπάμπια Γιάννης ο κανατσάς", στα παιδιά του ΛΕΡ.
- **9 Μαρτίου:** Μετά την επεξεργασία του ομώνυμου βιβλίου η ομάδα φιλαναγκωσίας του ΛΕΡ με την Έφορο Βιβλιοθήκης, Ελένη Ανδρικοπούλου, παρακολούθησε τη παράσταση, βασισμένη στο βιβλίο του Π. Μάτεσι, «Η μητέρα του σκύλου».
- **11 Μαρτίου:** Οι μαθητές/τριες του μουσικοκινητικού τμήματος ΛΕΡ γνώρισαν το παραδοσιακό ημερολόγιο της κυράς Σαρακοστής.
- **16 Μαρτίου:** Ένα απόγευμα γεμάτο πολιτισμό προσέφερε το ΛΕΡ. Η Ευαγγελία Δηλαβεράκη παρουσίασε τις κρητικές φορεσιές που η ίδια έραψε και κέντησε, ενώ ο Ευθύμης Βασιλάκης ταξίδεψε από την Κρήτη, για να μοιραστεί τα μυστικά της τέχνης του τερζή. Νέοι και νέες φόρεσαν τις παραδοσιακές κρητικές φορεσιές, ενώ χόρεψαν στους ρυθμούς της λύρας του δασκάλου παραδοσιακών οργάνων, Μανώλη Μπουρλάκη και των μαθητών του, Θεωδωρή Λαμπράκη και του Γιάννη Μακρυδάκη.
- **25 Μαρτίου:** Μέλη των χορευτικών ομάδων ΛΕΡ τίμησαν την εθνική επέτειο με την παρουσία τους στην Δοξολογία στον ιερό ναό Παντοβασιλείσσης, την κατάθεση στεφάνου στο ηρώο και την παρέλαση.
- **30 Μαρτίου:** Το ΛΕΡ οργάνωσε λαμπρή αφιερωματική εκδήλωση για την επέτειο της 25ης Μαρτίου στο αμφιθέατρο του Γυμνασίου Λυκείου Ραφήνας με την ομιλία του Γιάννη Μετζικώφ, ζωγράφου, ενδυματολόγου, σκηνογράφου, με θέμα "Οι γενναίες φορεσιές", η οποία είχε εκφωνηθεί στη Βουλή των Ελλήνων με αφορμή τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821.